БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИ ИЛЕРИ, ҚАТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилётинген.

ШЫН

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Тыва область болгаш Кызылхоорай комитеттериниң, ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң органы

1953 июль 19 ВОСКРЕСЕНЬЕ № 138 (2823)

ӨРТӨӨ 20 КОП.

БО ХҮНГҮ СОЛУНДА:

ПАРТИЯНЫҢ, ЧАЗАКТЫҢ БОЛГАШ УЛУСТУҢ БҮЗУЛБАС ЧАҢГЫС ЭВИНИҢ КҮЧҮЛҮГ КӨРГҮЗҮҮ (1 арын).

Бии-Хем районга болгаш ооң миллионер колхозунга Кызыл тук тывыскан (1 арын).

НИИТИНИҢ МАЛЫНГА ЧЕМ БЕЛЕТКЕЛИН БЕДИК ТЕМПИЖЕ! **К. Дилгижек** — Мал чеми белеткээринге партия организациялары онза сагыш салыр (2 арын).

Революстуг серемчилелди бедидээлицер (2 арын).

В. В. МАЯКОВСКИЙ (3 арын). Бистиң үениң эң улуг шүлүкчүзү (3-4 арыннар).

СЭКП ТК-НЫҢ ПЛЕНУМУНУҢ ШИИТПИРИН БОЛГАШ ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНУҢ ДОКТААЛЫ ДАШТЫКЫДА КАНЧААР КӨРҮ ТУРАРЫ (4 арын).

Кореяда болуушкуннар (4 арын)

Күш-культураның Бүгү-эвилел хүнү

Бо хүн—совет күш-культуржуларның чыл-чылда чаңчыл болган байырлалының хүнү. Күш-культуржунуң Бүгү-эвилел хүнүн бистиң маадырлыг совет улус, ооң кадык-шыырак дидимнериниң миллион-миллион армиязы—эр, херээжен күш-культуржулар бодунуң социалистиг Төрээн чуртун камгалап, быжыктырарынга болгаш социалистиг күш-ажылга, оран камгалалынга кезээде белен болурунуң тугунуң адаа-биле чыл бүрүде демдеглеп эрттирип турар.

Коммунистиг партия болгаш Совет чазак улустуң чаагай байдалының дугайында канчаар-даа аажок улуг сагыш салыышкынны илередип, чоннуң кадыын быжыглаарының чепсээ— күш-культура, спорттуң бүгү талалыг хөгжүлдезинге эргежок чугула байдалдарны тургузуп турар.

«Эки маннап, эштип, дүрген аянныг кылаштап билир кылдыр, база ооң бүгү органнары чурум-чыскаалдыг болган, допчулаарга ёзулуг кадык-шыырак, күш-ажылга, болгаш оран камгалалынга белен, физиктиг бүгү мөзүзү ооң угаан мөзү-шынары-биле денге, шын сайзыраан турар кылдыр, кижини бүгү талабиле хөгжүдерин күзеп турар бис»—деп М. И. Калинин чугаалаан.

СЭКП-ниң XIX съездизиниң бешки беш чыл планының талазы-биле директиваларында бистиң чуртувуска күш-культураның улам ыңайгы хөгжүлдезин хандырар деп айыткан.

Бистиң чуртувуста күш-культура болгаш спортка кырганнар-даа, аныяктар-даа өөренип турар. Анаа бүгү-ле болдунар аргаларны бистиң партиявыс болгаш чазаавыс тургузуп берген. Бар турар стадионнарга спорт шөлдеринге немештир олар бистиң чуртувуста он-он муну-биле туттунуп, деритинип турар. Күш-культураның техникумнары, институттары ортумак болгаш дээди эртемниг мун-мун кадрларны белеткеп үндүрүп турар. Совет эр, херээжен күш-культуржулар бодунуң спортчу мергежилин доктаамал өстүрүп, Бүгү-эвилелдиң болгаш делегейниң рекордтарын тургуспушаан, спорттуң дыка хөй көргүзүглериниң талазы-биле делегей маргылдааларынга кайгамчыктыг тиилелгелерни чедип ап турарлар.

Күш-культура, спорт херээ бистиң область база-ла улуу-биле калбарып турар. Тыва область 6 муң чыгыы кежигүннерлиг 146 эге организацияларны катыштырып турар эки-тураның беш спорт ниитилелдери бар. Областың күш-культура организациялары партия болгаш совет организацияларның удуртулгазы-биле сөөлгү каш чылдарның дургузунда биче эвес чедиишкиннерни чедип ап шыдаан. Олар спорттуң массалыг хемчеглерин көрүштүг, солун кылдыр организастап турар апарган. Ол хемчеглерге чоннуң калбак массаларын кииришкирбишаан, спорт-техниктиг түннелдерни экижидерин база чедип ап турарлар. Бо чылдың июльдуң бирде медээ ёзугаар алырга, область 1575 кижи ГТО-нуң болгаш БГТО-нуң демдектерин чедип алган, 1205 кижи спортчу-разрядниктер болган ооң иштинде 22 бирги чергениң разрядниктери бар. Чиик атлетиканың спортчулары Абросимов, Кураева, Бахтин, Соколов, Безизвестных болгаш өскелер-даа боттарының спорт-техниктиг түннелдерин чыл келир тудум-на улам экижидип турарлар.

Чорутунуп турар спорт хемчеглеринге чурттакчы чон улам-на хөйү-биле хаара туттунуп турар апарган. 1953 чылдың кышкы спорт маргылдааларынга болгаш массалыг кросстарга 10600 ажыг кижи киришкен. Чайның эрткен бүдүн чартык айларында кросстарга болгаш спорт маргылдааларынга 3084 ажыг кижи киришкен.

Күш-культура, спорт ажылынче партия, совет, профэвилел, комсомол организацияларының талазындан чогуур кичээнгейни салып турар районнарда күш-культура, спорт шимчээшкини эки. Оларга Танды, Бии-Хем, Кызыл районнары хамааржып турар.

Күш-культура, спорт ажылынче чогуур кичээнгей салдынмайн турар районнарда ол ажыл чүгле куду деңнелде эвес, харын сандаргай байдалда. Ындыг районнарга Каа-Хем Эрзин, Сүт-Хөл болгаш өске-даа чамдык районнар хамааржыр. Ол районнарда күш-культураны сайзырадырының бүгү-ле аргалары бар турда, ол ажыл чорутунмайн келген. Чиик атлетика талазы-биле бо чылдың часкы массалыг кросстары багай эрткилээн, спорт көргүзүглериниң талазы-биле маргылдаалар хаая болгулап турар. Каа-Хем, Сүт-Хөл районнары бо чылдың чайгы сезонунуң эрткен айларында обласка чоруткан спорт хемчеглериниң чаңгызынга-даа киришпээн.

1953 чылдың май 25-те СЭКП-ниң Тыва обкомунуң бюрозу областа күш-культура, спорт ажылының байдалын чугаалашкаш, СЭКП-ниң хооркому, райкомнары, күш-культураның область, хоорай, район комитеттери, комсомол, профэвилелдериниң организациялары ажылчы чоннуң күш-культура кижизидилгезиниң херээн багай удуртуп турарын демдеглээш, моон сонгаар чорутса чогуур хемчеглерни айыткан. Ындыг турбужа, партия райкомнары, райкүүскомнар болгаш профэвилел, комсомол, күш-культура организациялары амдыгаа чедир-ле тодаргай хемчеглерни албайн турар. Ооң түннелинде районнарда спорттуң массалыг хемчеглери чорутунмайн, күш-культура коллективтери спорт херекселдери-биле четче хандыртынмайн турар. Бар стадионнар, спорт шөлдерни септетинип деритинмээн, чаа тудуглар чорутунмаан. Күш-культура ажылын сайзырадырының херээн шак мынчаар көөр чорук, моон сонгаар канчап-даа таарышпас болгаш ындыг чоруктар-биле шынгыы демиселди чорудары чугула.

Партияның Кызыл хооркому, райкомнар, хооркүүском болгаш райкүүскомнар, профэвилелдери болгаш комсомол организациялары күш-культура комитеттериниң, эки-тура спорт ниитилелдериниң ажылынга хүн-бүрүнүң практиктиг дузаламчызын көргүзүп, оларның ажылын партияның XIX съездизиниң салганы чаа негелделерниң деңнелинге чедир көдүрер ужурлуг. Күш-культура организацияларының ажылын хүн-бүрү удуртпушаан, күш-культура, спортту чоннуң ортузунга калбаа-биле пропагандалаарын, спорт-массалыг хемчеглерни үргүлчү организастаарын, оларны организас-даа, спорт-техника-даа талазы-биле бедик деңнелге эрттирерин болгаш ол хемчеглерже чоннуң хөйү-биле киржирин хандырар ужурлуг. Ооң үндезининге обласка спорттуң массалыг чоруун чедип алыр херек.

Амгы чугула сорулгаларның биреэзи болза, бар турар стадионнарны, спорт шөлдерин септээр, школалар чанынга, колхозтарга, совхозтарга чаа шөлдерни немей ажыдары болур. Ам спорттуң массалыг хемчеглерин чорударының түлүк үези. Районнарга ам болгулаар чайгы спортакиадаларны организастехника талазы-биле бедик деңнелге эрттирер. Ооң-биле спорттуң бо чылгы чайгы сезонун үлегерлиг, солун кылдыр чорударын хандырар.

Партияның, чазактың болгаш улустуң бузулбас чаңгыс-эвиниң күчүлүг көргүзүү

★ ★ ★

Улустарның найыралын карак огу дег камгалаар

ТБИЛИСИ. СЭКП ТК-ның Пленумунуң түннелдеринге алдар болдурган хөй кижи киржикчилиг хуралдар Грузияның бүдүрүлгелеринде, албан черлеринде, колхозтарында болгаш совхозтарында эрттип турар.

Тбилисиниң торгу фабриказының коллективиниң хуралынга хөй станокка ажылдаар пөсчү Н. Микеладзенин чугаалааны болза:

—Төрээн чуртуң өскерликчизи, делегей капитализминиң агентизи Берия болза, совет улустуң төөгүлүг чаалап алыышкыннарынга халдаар, Коммунистиг партияның чаңгыс-эвин, Совет күрүнениң күчүзүн суларадыр, бистиң чуртувустуң улустарының аразынга өжээннешкек чорукту болдурар деп оралдашкан. Делегей капиталының бо чалчазының кем-буруулуг үүлгедиглерин чогуур өйүнде сойгалап илереткен СЭКП Төп Комитединге ханызыбиле өөрүп четирип тур бис. Төрээн Коммунистиг партияны, ооң Төп Комитедин болгаш Совет чазакты долгандыр улам-на сырый катыжып, политиктиг серемчилелиристи бедидип, партияның XIX съездизиниң шиитпирлерин амыдыралга боттандырар дээш улам-на күжениишкинниг ажылдаар бис.

Кутансиниң автомобиль заводунуң коллективиниң хуралынга үүс-үүс ажылчыннар, инженерлер, техниктер болгаш албан-хаакчыттар киришкен.

Батуминиң Сталин аттыг нефть ажылдап кылыр заводунуң коллективиниң хуралынга ажылчын М. Пагава сөс алгаш, мынча дээн:

—Даштыкы капиталдың хөлезиленикчизи Берияның хоралыг кем-буруулуг үүлгедиглерин чогуур өйүнде болгаш шиитпирлиг сойгалап илереткени дээш Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединге бистер, Батуминиң нефтичилери изии-биле өөрүп четирдивис. Шак бо хоралакчы авантюрист, бистиң Төрээн чуртувустуң дайзыны бистиң улустарны өжээнештирер бодаан. Улуг орус улус-биле, бистиң хөй националдыг чуртувустуң өске-даа улустары-биле найыралывысты улам быжыглаар бис, коммунизм тургузуушкунуңуң улуг программазын чедиишкиннинг күүседиринче бодувустуң бүгү чогаадыкчы күжүвүстү мобилизастаар бис. (СЭТА).

Владивостоктуң ажылчы чонунуң хорадаан үнү

ВЛАДИВОСТОК. Электроцехтиң делгем бажынынга Владивостоктуң трамвайының чүс-чүс ажылчыннары болгаш албан хаакчыттары долдур олурупканнар. СЭКП Төп Комитединиң Пленумунуң доктаалының дугайында парторг Лавриненконуң дыннадыын олар улуг кичээнгей-биле дыннааннар.

Комсомолчу кондуктор Насырова сөс алган:

—Дайзын Берияның партияга удур болгаш күрүнеге удур үүлгедиглерин чылча-шаап илередириниң талазы-биле шиитпирлиг болгаш чогуур өйүнде хемчеглери дээш партияның Төп Комитединге ханызыбиле өөрүп четиргенивисти трамвай паркының аныяктарының мурнундан илередип тур мен. Совет улустуң коммунизмче тиилелгелиг бурунгааралаашкынын доктаадыптар күш делегейде чок.

ССРЭ-ниң эртемнер Академиязының Ыракы Чөөн-чүкте В. Л. Комаров аттыг салбырының конференциязалынга Приморьениң эртемденнери чыылганнар. Олар Берияның партияга болгаш күрүнеге удур үүлгедиглерин каргааннар. Хуралга санал берген, техниктиг эртемнериң кандидады Ваюла бодунуң саналынга партияның кан дег чаңгыс-эвиниң дугайын, мурнакчы совет эртемнилам бурунгаарладырынче совет эртемденнериниң могаг чок соруунуң дугайын чугаалаан.

—Дайзынның ажык болгаш чажыт агентилериниң кем-буруулуг үүлгедиглери партияның болгаш улустуң бузулбас чаңгыс-эвинге чылча шаптырар дээрзин коммунизмниң дайзыннары билзиннер!—деп ол сөзүн дооскан.

Приморьениң ажылчыннарының, эртемденнериниң, албан-хаакчыттарының хүлээп алган резолюцияларында партияның XIX съездизиниң шиитпирлериниң күүселдезинге боттарының күштерин харам чокка бээрин олар илередип турарлар.

(СЭТА).

Чоннуң дайзыны сойгалатынган

Июльдуң 16-да областың көдээ ажыл-агый болгаш белеткелдер эргелелиниң ажылдакчыларының — тускай эртемниглериниң, ажылчыннарының болгаш албан хаакчыттарының хуралы болуп эрткен.

Ол хуралдың бүгү киржикчилери болза, Коммунистиг партияның болгаш совет улустуң дайзыны, делегей империализминиң агентизи Берияның херээниң талазы-биле СЭКП Төп Комитединиң база ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң доктаалдарынга чаңгыс эп-сеткилдиг болгаш изиг деткимче-биле ужурашканнар.

Үк хуралга эштер Тадар-оол, Герасимов, Воронков, Лепёшкин, Петеримов болгаш оон-даа өскелер санал бергеннер. Оратор бүрүзүнүң чугаазы болза, партияның, чазактың болгаш совет улустуң чаңгыс-аай тура-соруун илередип турар. Партияның болгаш улустуң өжээтен дайзыны Берияның кем-буруулуг үүлгедиглерин канчаар-даа аажок килеңнээшкинниг каргап, революстуг серемчилелди улам бедидеринче коллективтиң бүгү кежигүннерин кыйгырып турганнар.

Кара сагыштыг дайзынны, империализмниң хөлезиленикчизин чогуур үезинде илереткен дугайында партияга, совет чазакка улуг өөрүшкүзүн олар илереткеннер.

—Бистиң улуг Төрээн чуртувуска өскерликчи болган дайзын Берия болза, социалистиг көдээ ажылагыйга база улуг хоралакчы чорукту кылып турган. Бистиң чер болгаш мал ажылывыстың шапкын хөгжүлдезинге шаптык кадарын ол оралдашкан. Ол илерээн дайзынга удур партияның болгаш чоннуң киленниг үнү катышкан! Дайзын совет черниң кырындан арыглатырар ужурлуг! Бистиң аас-кежиивиске болгаш хосталгавыска кым-на халдай-дыр,—ол туюлунга чедир чылча шаптырып турган болгаш чылча шаптырар! Ажыл-агыйының кол адыры көдээ ажыл-агый болуп турар Тыва областың ажыл-ишчилери партияны болгаш Совет чазакты долгандыр улам сырый катыжарлар, областың көдээ ажыл-агыйының чедиишкиннерин улам өстүрерлер! — деп эш Герасимов чугаалаан.

Империализмге бердинген сатыныкчы Берияның үүлгедиглерине удурланган канчаар-даа аажок ханы болгаш килеңниг хорадаашкын ол хуралдың резолюциязында илеретинген.

Политиктиг серемчилелди улам бедидер

СЭКП Кызыл көдээ райкомунуң партия активи-биле катышкан пленуму бо чылдың июль 15-те болуп эрткен. СЭКП Төп Комитединиң Пленумунуң түннелдерин ук пленум чугаалашкан. Бо дугайында илеткелди партия райкомунуң секретары эш Ензак кылган.

Партияның болгаш совет улустуң дайзыны, делегей империализминиң агентизи Берияны партиядан үндүрер дугайында Төп Комитеттиң Пленумунуң доктаалын база ону ССРЭ-ниң Дээди Судунче шилчидер дугайында ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң доктаалын ол Пленумнуң бүгү киржикчилери базала сеткилдиң улуг ханыышкыныбиле болгаш диңмиттиг адыш часкаашкыннары-биле деткээннер.

Берияның херээнден политиктиг оваарымчаны кылган турарының база бодунуң моон сонгааргы ажылынга эргежок чугула түннелдерни кылган турарының дугайында Коммунистиг партияның Төп Комитединиң айтыышкынын удуртулга болдурбушаан, районнуң партия, совет болгаш ажыл-агый организацияларының ажылын ханызы-биле анализтеп, четпестерни шүгүмчүлеп, илерээн четпестерни узуткаар талазыбиле тодаргай сорулгаларны пленум чугаалашкан.

Четпестерниң үндезини болза, организастыг ажылдың кошкаа-биле болгаш идеология ажылының экиживээни-биле тайылбырлатынар. Эрткен өөредилге чылында 23 политбөлгүмнерниң болгаш полит школаларның иштинден үгле 13-жү өөредилге планын күүсеткен. Агитация болгаш культура массалыг ажылдарга партия райкомунуң хүн-бүрү удуртулгазы экиживээн.

Районнуң партия организациязы мындыг четпестерге моон сонгаар канчап-даа эптежип болбазының дугайында шынгыы шүгүмчүлелдерни пленумнуң киржикчилери кылган. Четпестерге эптешпези—партийжи чүрүмнүң чугула негелдези болур деп түннелди олар кылганнар.

— Империалистерге бердинген өскерликчи, бистиң партиявыстың болгаш совет кижилерниң өжээнниг дайзыны Берия болза, бистиң Төрээн чуртувустуң улустарының найыралын үзерин, бистиң Коммунистиг партиявыстың чаңгыс эвин үреп бузарын оралдашкан. Дайзынның сорулгазы боттанмаан! Бистиң партиявыс ол буржуазчы дедир төрүтүнгенниң кажар аргалыг чагдыныышкынын болгаш чимзениишкинин сойгалап илереткен. Берияның кем-буруулуг үүлгедиин чылча шаварының талазы-биле шиитпирлиг хемчеглерни ап чоруткан Коммунистиг партияга болгаш Совет чазакка боттарывыстың арыг үүректеривистиң ханызындан өөрүп четирдивис! Бистер партияның өөредип турары ышкаш политиктиг серемчилеливисти бедидер бис!—деп, Чербиде уруглар бажыныың директору эш Сизенёв чугаалаан.

«Победа» колхозтуң партия организациязының секретары эш Очуроол сөс алгаш, мынча деп чугаалаан:—Өскерликчи Берияны совет кеземче хоойлузунуң эң кадыг үүлүг-биле ялалаар херек! Ынчаарга бистер болза, Берияның кем-буруулуг херээнден политиктиг оваарымчаны алган турар ужурлуг бис. Политиктиг серемчилели кошкак, ажылга салдынчак, аазатпай болгаш араглаар чоруктуң фактылары бисте бар. Ындыг четпестер-биле демисешпишаан, ажыл-агый культура хөгжүлдезиниң херээнге чедиишкиннерни быжыглаар болгаш өстүрер хүлээлгелиг бис.

Партия райкомунуң кежигүнү эш Степановтуң чугаалааны:— Партия биле чон үзүлбес харылзаалыг. Берияның чүдек бужар кем-буруузун чогуур үезинде илереткен. Коммунистиг партияга болгаш Совет чазакка четирдивис! Бистиң чуртувустуң улустарының үзүлбес найыралы улам быжыксын! Бистер политиктиг серемчилелди улам-на бедидер бис.

Партияның Төп Комитединиң болгаш Совет чазактың доктаалдарын санал берген шупту кижилер чаңгыс эп-сеткилдиг деткээн. Сатыныкчы Берияның хоралыг херээнге удурланган килеңниг хорадаашкынның чидиг уткалыг сөстери удаадараа дыңналып турган. Маңаа холбаштыр социалистиг Төрээн чурттуң күчүзүн улам быжыглаарынга күштелген күш-ажылчы чедиишкиннерни организакчы болгаш кижизидикчи ажылдар-биле өстүрерин олар хүлээнгеннер.

Пленумнуң хүлээп алган шиитпири болза, Берияны улустуң дайзыны деп түннеп көрген. Ооң кем-буруулуг херээниң дугайында партияның болгаш чазактың шиитпирлерин деткээн, районнуң бүгү коммунистерин болгаш ажылчы чоннарын СЭКП-ниң XIX съездизиниң төөгүлүг шиитпирлерин болгаш Төп Комитеттиң сөөлгү Пленумунуң шиитпирин амыдыралга чедиишкиннинг боттандырарынче кыйгырган.

ССРЭ-ниң Ортумак машина тудуушкун Министерствозун тургузар дугайында

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң ЧӨРЛЫЫ

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң **доктаадыры болза:**

ССРЭ-ниң Ортумак машина тудуушкунунуң ниити-эвилелдиң Министерствозун тургузар, ССРЭ-ниң Министлер Чөвүлелиниң бадылаан данзызын ёзугаар бүдүрүлгелерни болгаш организацияларны аңаа шилчидип бээр.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы
К. ВОРОШИЛОВ.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары
Н. ПЕГОВ.

Москва, Кремль.
1953 ч. июль 16-да.

Эш Б. П Бещевти Ленин ордени-биле шаннаа дугайында

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң ЧӨРЛЫЫ

ССРЭ-ниң Орук-харылзаа министри эш Б. П. Бещевтиң төрүтүнгенинден хүнүнде бээр бежен чыл болганы-биле холбаштыр болгаш демир орук транспорттунуң хөгжүлдезиниң херээнге ооң алдар-хавыяалыг болганын демдеглевишаан, эш Борис Павлович **Бещевти Ленин** ордени-биле шаннаар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы
К. ВОРОШИЛОВ.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары
Н. ПЕГОВ.

Москва, Кремль.
1953 чылдың июль 15.

Чогаалчы Ф. В. Гладковту Ленин ордени-биле шаннаар дугайында

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң ЧӨРЛЫЫ

Уран-чечен литература талазыбиле алдар-хавыяалыг болганы дээш, төрүтүнген хүнүнден бээр чеден чыл болганы-биле холбаштыр чогаалчы Федор Васильевич **Гладковту Ленин** ордени-биле шаннаар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы
К. ВОРОШИЛОВ.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары
Н. ПЕГОВ.

Москва, Кремль.
1953 чылдың июль 15.

Бии-Хем районга болгаш ооң миллионер колхозунга Кызыл тук тывыскан

Туранның Культура бажынын көрүштүг шимээн турган. Июльдуң 17 кежээзинде «Красный пахарь» көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчулары болгаш Туран хоорайының ажылчы чоннары залды долдур олурупкан. Социалистиг чарышка мурнакчы болганы дээш шилчиир кызыл туктар тыпсырының хуралын СЭКП Бии-Хем райкомунуң секретары эш Селина ажыткан.

Областың көдээ ажыл-агый болгаш белеткелдер эргелелиниң начальниги эш Тадар-оол сөс алгаш, мал чеми белеткээринге социалистиг чарыштың сөөлгү беш хонук түннелинде областың районнарындан Бии-Хем, а колхозтарындан ол районнуң «Красный пахарь» бирги черлерни ээлээнин чугаалаан.

Бо талазы-биле район сиген кезериниң планын июль 15-ке чедир 38,7 хуу, бөлүп сараатта-арын 22,5 хуу, силос салыышкынын 15,8 хуу күүсеткен. Ынчаарга районнуң миллионер колхозу—«Красный пахарь» (даргазы эш Астафьев, парторганизация секретары эш Баир) бо аразында сиген кезериниң планын 52,5 хуу, а ажаап алырының—32,5 хуу күүсеткен.

СЭКП обкомунуң болгаш облсовет күүскомунуң мал чеми белеткээринге мурнакчы болган районга база колхозка шилчиир кызыл туктарын Бии-Хем районга, ооң «Красный пахарь» колхозунга тыпсыр дугайында партия обкомунуң, облсовет күүскомунуң июль 16-да үндүрген шиитпирин ёзугаар эш Тадар-оол тус-бүрү дамчыдып берип турда залда хол часкаашкыннары улажып турган.

Ол-ла хуралга СЭКП райкомунуң болгаш райсовет күүскомунуң шилчиир кызыл тугун «Красный пахарь» колхоз чаалап алган. Ынчаарга ол колхозтуң сиген кезилдезинде ажылдап турар дөрт бригадаларындан 4000 центнер белеткээр планын июль 17-де 2270 центнер кылдыр күүсеткен эш Бажинниң бригадазынга колхоз баштаар черинин шилчиир кызыл тугун база тывыскан.

Хуралга сөс ап чүве чугаалаан райсовет күүскомунуң даргазының оралакчызы Хомутов, «Красный пахарь» колхозтуң даргазы Астафьев, ол колхозта бригадир Бажин колхозчу стахановчу Балган болгаш оон-даа өске эштер улам бедиткен хүлээлгелерни ап, Кызыл тукту кымга-даа бербес дээш 2—3 дапкыр күжениишкиннинг ажылдаарын илередип турганнар.

Ниитиниң малынга чем белеткелин бедик темпиже!

Мал чеми белеткээринге партия организациялары онза сагыш салыр

Партияның XIX съездизинге Төп Комитеттиң отчёт илеткелинге эш Г. М. Маленковтуң чугаалааны болза:

«Мал ажылының хөгжүлдезинде хол сорулга колхоз болгаш совхозтуң ниити малының баш санын көвүдедири-биле кады ооң продуктулуун дыка бедидери болуп моон сонгаар-даа хевээр арттар. Бо сорулганы чедиишкиниг шиитпирлээринге хамыктың мурнунда бүгү колхозтарга болгаш совхозтарга быжыг чем суурну тургузары, малдың баш санын эки мал кажаалары-биле хандырары база ол ышкаш мал ажылында ажылдарны калбаа-биле механизастаары эргежок чугула».

Бо айтыышкыннарны боттандыры-биле Чөөн-Хемчик районнуң партия, совет болгаш көдээ ажыл-агый органнары элээн хемчеглерни ап чорудуп турар. Колхозтарның ниитилештирген малының иштинден 30 муң ажыг улуг, биче малдарны эки оттуг, суглуг, серии тайгаларже одарладып үндүрген. Ол малды 400 ажыг дуржулгалыг малчыннар ажаап кадарып турар. Ооң иштинде 48 коммунистер бар. Малчыннарның ортузунга партияның 55 агитаторлары агитация-массалыг ажылдарны чорудуп турар. Июль 1-ниң түннелинден көөрге, районнуң колхозтары 1953 чылда мал өстүрериниң күрүне планын кайы-даа малдың талазы-биле күүседип турар.

Районнуң колхозтары сиген кезилдезин июль 1-ден эгелээн болгаш 5-ке чедир ниити район сиген планын чүгле 7,2 хуу күүседкен база чангыс-даа тонна силос салбаан. Районда сиген кезер машиналарының июль 15-ке чедир 73 хире хуузу ажылдап кирген. МТС-тиң сиген кезер машиналары чаа ажылдап кирген болгаш сиген кезер боду чоруур 2 машина 300 га черниң сигенин кестирген. МТС-тиң удуртукчулары сиген белеткээр ажылдың улуг ужур-дузазын ам-даа чедир үнелевейн турар болгаш сиген кезилдезинге, силос салыышкынынга кончуг озалдап кирип турар.

Колхозтарда бар турар 400 ажыг хол кадыырларын шуптузуп сиген кезилдезинге ажыглап турар. Колхозтарның сиген бригадаларында 450 ажыг кижилер, оларның иштинде 67 коммунистер, 178 комсомолчулар ажылдап турар.

Мал чеми белеткээриниң талазыбиле колхозтарның социалистиг чарыжының июль 15-ке чедир түкнелин үндүргеш, сиген кезер планын 30 хуу күүседкен Жданов аттыг колхозту партия райкомунуң болгаш райкүүскомнуң шилчиир кызыл тугу-биле шаннаан.

Партия райкому болгаш райкүүском тус-тус колхозтарга сиген кезилдезиниң 5 хонуктап кылган график-планын бадылап үндүрген. Районнуң колхозтары 15 хонукта 4500 тонна сигенни бөлүп сарааттаар ужурлуг турган, чүгле 1036 тонна сигенни сарааттаан чорук кончуг четпес. Партия райкому, райкүүском болгаш районнуң көдээ ажыл-агый болгаш белеткелдер эргелели кончуг озалдап хемчег ап, партия болгаш чазактың айтыышкынын харыысалга чок күүседип турарын миннир херек.

Сигенни кезери элек, бичии манаар дээр окта шын эвес бодал «Большевик», «Кызыл тараачын» колхозтарның даргалары эштер Люндуп, Мамбедов оларга турган. Ылангыя эш Мамбедов болза, МТС тен силос кылыр машина чорударга, шуут ойталаан турган түүл бар.

Районда сигенниң үнүжү эрткен чылдан дора эвес. Ам чүгле партия эге организацияларының, сумулар Советтериниң, колхозтар баштаар черлериниң, оларның удуртукчуларының организастыг болгаш удуртукчу ажылындан хамааржыр. Техниканы чөп ажыглап, колхозтарның иштики күштерин бүрүн мобилизастап турган, сиген ажылын хүн-дүн дургузунда чорудар болгаш кезилдени, кургадылганы, сарааттаашкынны улуг үзүктелдирбейн чорудары чугула. Сигенни бөлүп сарааттаарынга комсомолчуларның, школачыларның шалыпчы бригадаларын комсомол организациялары тургузуп турар. Ам ол бригадаларның ажылын эки организастап чорудары комсомол организацияларының чугула хүлээлгези болур.

Сиген кезер нарын машина бүрүзү, аттың сиген кестирер машина бүрүзү, хол кадыыры-биле сиген кезип турар болгаш өске-даа ажылдарны күүседип турар колхозчу бүрүзү хүннүң нормазын күүсеткен турарын чедип алыр дээш колхозтар, бригадалар, тус-тус кижилер аразынга социалистиг чарышты калбартыр, ооң түннелин хүн-бүрү үндүрер, партия райкому-биле райкүүскомнуң колхозтар, бригадалар аразынга тургускан шилчиир кызыл туктарын тиилекчилерге үргүлчү тыпсып турарын организастаар.

Партия эге организациялары кайда-ла агитация-массалыг ажылды эки тургускан болдур, ында ажылдың түннели эки болуру чугаажок. Сиген шөлдеринде колхозчуларга ажыл чорудары-биле 107 агитаторларны тургускан. Партия райкомунуң төлээлериниң болгаш эге организацияларның агитаторларының күжү-биле сиген ажылында колхозчуларга лекцияларны, илеткелдерни, беседаларны, солун номчулгаларын доктаамал организастаар, хүндүлел болгаш көргүзүг самбыраларын, агитхуудусту, хана солунун үндүрер.

Мал чеми белеткээринге көдээ ажыл-агыйның специалистери улуг рольдуг болур. Олар бо үеде колхозтарга үргүлчү туруп, сиген ажылының темпизин дүргедедир, шынарын бедидер дээш боттуг дузаламчыны көргүзер, четпестерни өйшаанда илередип, хемчег алыр ужурлуг, ылангыя силосту шын салырының арга техниказын колхозтарга шуут айтып дузалажыр хүлээлгелиг.

1953 чылда малга четчир хемчээлдиг чем суурну белеткээр чорук районнуң партия, совет болгаш чер ажылының органнарының ажылдакчыларының мурнунда ең харыысалгалыг хүлээлге болур.

К. ДИЛГИЖЕК,
СЭКП Чөөн-Хемчик райкомунуң секретары.

Херээженнер школа септелгезинде

Барыын-Хемчик районнуң Аксы-Барлык эге школазының өөредилге чылынга белеткел ажылдарынга колхозчу херээженнер Көк, Карындаа, Балчыр олар ам үш чыл улаштыр идепкейлиг киржип келгеннер.

Бо чазын школага өөредилге чылы доостуру билек, олар база-ла төрээн школазынга чедип келип, септелге ажылынче эгелеп киришкен турганнар. Баштайгы ээлчегде школаны долгандыр херимнээш, школа-интернаттың ханаларынга дранканы хап, балгаштааш чугайлааннар.

Үстүнде херээженнер, ам септелгези доозулган өрээлдериниң шалазын, соңга карактарын дозулап эгелээн.

К. БОРАҢНАЙ.

Суурда бижик өөредилгези

Эрзинде Сарыг-Булуң суурнуң херээженнериниң ортузунда бижик өөредилгези чедиишкинниг үргүлчүлеп турар болгаш ам ону участок аайы-биле организастаан. Бирги бөлүмде 23 херээженнер өөренип турар, ооң культармейжизинде Сарыг-Булуң чеди чыл школазының алдыгы клазының өөреникчизи Сенди эки ажылдап турар. Сендиниң өөреникчилери бижикти бижиирин болгаш санны бодаарының дөрт аргазын эки шингээдип турарлар.

Өөреникчилер айыткан шагындан озалдавайн, бүрүн чыглып кээп, бажыңга берген онаалгаларны эки күүседип, ам номну саат чок номчуп турар апарганнар. Бижик бөлүмүнде Аракчаа, Өнермаа, Халбын, Ховалыг олар тергиин эки өөренип турар.

К. САНДЫП.

Ажылынга мастер

Коммунист Иргит Севилдиң хары ам 63 четкен. Өвүр районнуң төвү Хандагайты суурнуң тургустунуп эгелээнинден (1938 чылдан) бээр тудуг ажылынга ол үзүктел чок киржип келген. Ол суур ам мурнукузундан танытынмас кылдыр шуут-ла чаартынган.

Хандагайты суурда шагда-ла ажыглалда кирген кол тудугларга мергежилдиг бызаңчы Севилдин киржилгези улуг болган: медицинаның, ветеринарияның, чеди чыл школазының болгаш культура бажыныың база магазиннериниң тудугларын кылырынга ооң идепкейлиг киришкенин чон мактап турар.

Иргит Севил бо аразында чазаныгланың ниити херээнге элээн хөй аныяк кадрларны өөреткен болгаш ам-даа өөредип турар.

А. СЕМИС-ООЛ.

Совет кижилерге

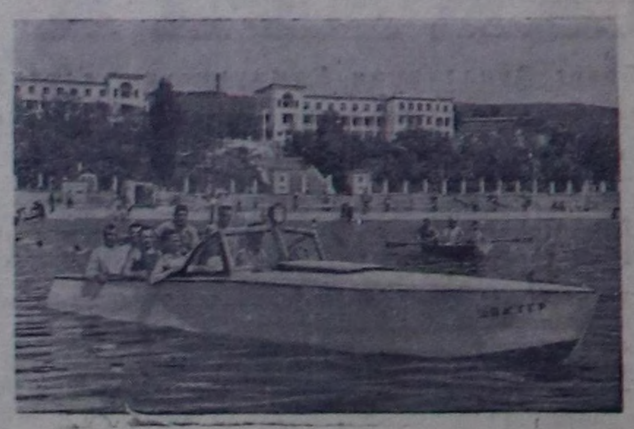

Жданов. Азов далайның эринде хөмүр дашчыларның эвилелиниң ТК-зының санаторийи бар.

Чурукта: дыштапыкчыларның Азов далайда катер-биле селгүүстеп чорууру.

Чуруу **С. Гендельманны.** СЭТА-ның пресслишези.

ДҮКТЕН КЫЛГАН ПӨСТЕР

Чуга болгаш техниктиг сукно кылыр Тельман аттыг комбинат июнь 14-те бодунуң продукциязын Москва, Донда-Ростов, Тамбов, Минск, Вильпюс хоорайже, Ленинградтың дааранылга бүдүрүлгелеринче чоруткан. Оларның ассортиментизи янзы-бүрү.

Пөс-таавычылар продукция бүдүрүп үндүрүлгезин улгатырып турар болгаш ассортиментизин калбартып турар. Дүктен кылган пөстерни эрткеш чылдың эгезинден бээр 300 муң метр хөйлү кылган. Бо болза, чаа техниканы ажыглаанының түннели-дир.

Комбинаттың пөс-таавычылары дүктен кылган пөстерни чыл эгезинден бээр 182 муң метрни пландан ажыр кылган, оларның 70 муң метрни камнап алган чиг эттен кылган.

ХЕБИРЛИГ ИДИКТЕР

Кончуг чараш хевирлиг идиктер кылыр талазы-биле «Восход» фабрика алдарлыг болуп турар. Продукцияның сезен ажыг хуузун чаа-чаа хевирлер-биле кылып турар. Фабриканың идик хевирлекчилери ам келир күскү-кышкы сезонга уткуштур 48 хевирниң —херээжен улустуң хончузун дүктүг алгы-биле кылган чылыг идиктерни, шидиир черин резина-биле солаан оол улустуң чартык ботинкаларын, херээжен улустуң кедер лак-биле чаап кылган «Хемежигеш» деп чаа идиктерин чогаадып кылган.

Продукция бүдүрүлгези материалдарның улам-на камналгалыг ажыглаашкыны дээш демиселди хандырып турар. Фабриканың ең эки быжыкчылары И. Бакьалов, Л. Васильева, М. Болдырева болгаш өскелер-даа чыл эгезинден бээр чартык миллион дөрбелчин дециметр алгыны камнап алганнар. Бо чорук 16 муң эш чаа хевирниң идиктерин болгаш спортчу идиктерни немей кылып үндүрер арганы берген

КҮСКҮ-КЫШКЫ СЕЗОНДА КЕДЕР ХЕПТЕР

Ленинградтың Володарский аттыг фабриказының марказын баскан дааралыг үүлдерин Карел-Фин ССР-ниң, Ыраккы Соңгу-чүктүң, Ыраккы Чөөн-чүктүң ажылчы чоннары эки билирлер. Чүгле бирги чартык чылдың дургузунда дааранылкылар ийи муң хире пальтону, он муң ажыг костюмнерни болгаш чүвүрлерни пландан ажыр кылып үндүргеннер

Чаа-чаа дериг херекселдерни болгаш бүдүрүлгениң ажылдарын шууштурар арганы нептереткен чорук хеп кылылгазын көвүдедип турар. Хөвен салырында биче бүдүрүкчүлүг универсал машиналарны ажыглап турган болза, ам он ийи инелерлиг механизмни ажыглап турар. Моюндуруктар кылыр чаа машина тургустунган.

Бүдүрүлгени механизастаарынга улуг салыышкыннарны фабриканың рационализаторлары киирип турарлар. Механик Е. Павлов костюмге өөктер кадаар машинаны кылган. Ол машина 70 секунданың дургузунда 6 өөктерни кадаар.

Июль 14-те Володарский аттыг фабрика Коми АССР-же күскүкышкы ассортиментилерлиг оол болгаш херээжен улустуң 2,5 муң ажыг янзы-бүрү хептерин чоруткан. (СЭТА).

Ленин аттыг колхозтуң сиген шөлүнде

КӨК-ЧЫРАА. (Телефон-биле). Партияның XIX съездизиниң директиваларында мал ажылының талазы-биле көрдүнген сорулгаларны эрестиг боттандырарынга Улуг-Хем районда Ленин аттыг колхозтуң ажыл-ишчилери кызымак ажылдап турар. Ниитилештирген малы бүрүн чайлаглатынган, менди болгаш эки семирип турар.

Сигенни малга хоолулуг эки үезинде кезип ажаап алыр чорук малды күштүг кыш ажырарынга кол айтырыгның бирээзи болур. Шагаан-Арыг МТС-тиң 3 машиналар кошкан трактору (тракторист эш Туганчап) июль 10-га чедир 114 гектарның сигенин кескен. Аът машиназыбиле кестирип турарлардан эштер Еремаа, Мамай-оол олар хүн нормазын үргүлчү 150—200 хуу, а аът дырбаажында эш Топ 6 гектар онаалдазын 9 чедир күүседип турар. Хол кадыырларын колхозчулар база ажыглап турар.

Колхозчу ишчилериң кызымак күш-ажылының түннелинде ам безин 5 улуг сараат турургустунган, 60 центнер силос шыгжаттынган, силосту ам 4 онгарга салырын белеткеп турар.

РЕВОЛЮСТУГ СЕРЕМЧИЛЕЛДИ БЕДИДЭЭЛИҢЕР!

Бо хүннерде бүгү чуртта партия комитеттериниң актив-биле катышкан пленумнары, партия эге организацияларының хуралдары, а ол ышкаш база ажылчыннарның, колхозчуларның, интеллигенцияның ниити хуралдары эрттип турар. Партия комитеттериниң пленумнарында болгаш ажылчы чоннарның хуралдарында Бериянның партияга удур күрүнеге удур кем-буруулуг үүлгедиглериниң дугайында Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң Пленумунуң доктаалын болгаш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң доктаалын чугаалажып турар. Коммунистер болгаш бистиң чурттуң бүгү ажылчы чоннары делегей империализминиң ол хөлезиленикчизин улуг килеңнээшкин-биле каргавышаан, партияның болгаш Совет чазактың политиказын боттарының бүрүнүбиле болгаш ылаптыы-биле деткип турарының дугайын медеглеп турарлар.

Партия организацияларынга болгаш ажылчы чоннарның ниити хуралдарынга ук айтырыгны чугаалажып турары партия болгаш бүгү совет улус Бериянның херээнден политиктиг оваарымчаны ап, коммунизм тургузуушкунунуң талазы-биле боттарының моон соңгаргы ажылынга эргежок чугула түннелдерни кылып турар деп үвени тодаргай көргүзүп турар.

Ең чугула түннелдериниң бирээзи мындыг: партия болгаш совет организацияларның бүгү-ле ажылдарынга, коммунизм тургузуушкунунуң участок бүрүзүнге, кандыг-даа байдалда коммунистерниң болгаш бүгү ажылчы чоннарның революстуг серемчилелин бүгү хемчеглер-биле бедидери эргежок чугула.

Капиталистиг хүрээлээшкин бар болуп турарындан совет кижилерге серемчилелди бүгү хемчеглер-биле бедидери эргежок чугула. Бурунгаар чедиишкинниг хөгжээнивис тудум делегейниң реакциязы улам-на калчаарап бар чыдар. ССРЭ-де коммунизмниң тиилелгелиг тургузуушкунунга моондак болур дээн бодунуң оралдажыышкыннарын ол үргүлчү күштелдирип, ол оралдажыышкыннарынга бүгү-ле аргаларны ажыглап турар. Ол дугайын совет күрүнениң бүгү төөгүзү, бир талазында тайбыңның, демократияның болгаш социализмниң күштериниң чайгылыш чок өзүлдези-биле, өске талазында империалистиг лагерьниң күштериниң кошкаашкыны-биле характерлетинип турар амгы делегей байдалы херечилеп турар.

Бузулбас күчүлүг болгаш чогаадыкчы күштерлиг бистиң советтиг Төрээн чуртувус коммунизм тургузуушкунунуң оруу-биле бүзүрелдиг бурунгаарлап олурар. Улус демократиязының чурттары социалистиг тургузуушкунда чаа-чаа чедиишкиннерни чедип ап турарлар. Совет чазактың чорутканы тайбың чаа инициативазы ССРЭ-ниң бүгү-делегей байдалының улам ыңай быжыгыышкынынга, бистиң чуртувустуң ат-алдарының өзүүшкүнүнге, тайбыңны камгалаары болгаш быжыглаары дээш бүгү-делегей шимчээшкинниң улуг көдүрлүүшкүнүнге чедирген. Капиталистиг дыка хөй чурттарда ажылчын шимчээшкини улам калбарып, өзүп турар. Колонияларда болгаш хамаарылгалыг чурттарда национал-хосталгалыг шимчээшкин улам-на күштелип турар.

Ол бүгү фактылар империалистерниң ортузунга ханы дүвүрээшкинни болдуруп, реаксылыг империалистиг күштерни дыка идепкейжидип турар. Олар тайбыңның, демократияның болгаш социализмниң бүгү-делегей лагериниң, үүнүн-даа мурнунда, ооң удуртукчу күжү—Совет Эвилелиниң өзүп турар күчүзүн суларадыры-биле демиселдиң ең-не сөөлгү болгаш чидиг аргаларындан халбактанып турарлар. Капиталистиг күрүнелер боо-чепсекти калчаалыы-биле эндере бүдүрүп үндүрүп, шериг авантюраларын кылып, ССРЭ-ни ыйыдар дээн оралдажыышкыннарын күштелдирип, демократтыг лагерьниң чурттарында янзы-бүрү чөнгээлерни болгаш диверсияларны организастап, ол чөнгээлерге — тодаргайы-биле болгаш колдуунда чажыды-биле — хөй-хөй чүс-чүс миллион долларны чарыгдап турарлар.

Тайбыңның, демократияның болгаш социализмниң дайзыннары бистиң чуртувустуң иштинге бичии ынайдаа массалыг социал чөлеңгииштиг болуп шыдавастар. Оларның карачаңгыс кордалы бистиң чуртувусче дашкаартан кииртирген турар шпиоННарда болгаш диверсантыларда, үүл-бүрү ырбакчыларда база политика болгаш мораль талазы-биле сандараан янзы-бүрү идегеттерде.

Ол бүгү үүлдер билдингир болгаш ындыг болур ужурлуг. Капиталистиг хүрээлээшкин бар болгаш ол хүрээлээшкин бар-ла шаа-биле идепкейлиг хөделип, бистиң аравысче бодунуң агентилерин чорудуп, Төрээн чуртунуң эрге-жыктарынга өскерлиринге болгаш совет ниитилелди суларадыр талазы-биле империалистериниң онаалгаларын күүседиринге белен кижилерни үргүлчү дилеп чоруур деп фактыны барымдалавайн баар болза, марксизм-ленинизмниң үндезиннериш улуу-биле утканы ол болур апазр.

Магнитогорскиниң Сталин аттыг металлургия комбинадының домна цехинин ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыттарының хуралынга үве чугаалап тургаш, № 2 суугукүн мастери эш Овсянников мынча дээн:

—Капиталистиг хүрээлээшкиниң дугайын кажан-даа утпаңар, серемчилелдиг болунар деп партия бисти өөредип турар. Тайбыңның, демократияның болгаш социализмниң лагериниң улам-на өзүп турар күчүзүнден коргуп-девидээн империалистиг араатаннар ең-не кара-сагыштыг аргаларны ажыглаарлар деп үвени бис утпас ужурлуг бис. Олар совет улустуң күжениишкиннерин үзерин, ооң коммунизмче бурунгаар шимчээшкинин доктаадырын оралдажып турарлар. Империалистериниң агентизи, партияның болгаш чоннуң бужар бак дайзыны авантюрист Берия империалистерниң айтыышкынын ёзугаар үүнү кылырын бодааныл? Ол партияның болгаш чурттуң удуртулгазын эжелеп алырын бодаан. А үүге деп айтырар болза? Үүге дээрге, бистин Коммунистиг партиявысты үрээр дээш, каргыштыг капиталистиг эрткен үени совет чуртка эгидер дээш ынчап турганы ол. Ынчангаш, бис ол дугайын эки бодап алгаш, кажангывыстан-даа артык серемчилелдиг болуулунар, эштер, ынчаарда бис делегей империализминиң кандыг-даа агентилерин, олар канчаар-даа чажыртынып алза, сойгалап илередип, узуткап шыдаар бис.

Бистиң партиявыс совет ниитилелдиң удуртукчу күжү болуп турар. Партияның удуртулгазы болза, совет тургузугнуң быжыының болгаш чайгылыш чогунуң шиитпирлиг үүлү болур. Партия бистиң чурттуң бүгү ажылчы чоннарының талазындан оларның кызыгаар чок идегелин болгаш деткимчезин, хүндуткелин болгаш ынакшылын ап турар. Хөй-хөй чылдарның дургузунда партияның ажылдап кылган политиказын улус бодунуң хан-дамырдан харылзашкан амыдырал эрге-ажыктарын харыылап турар политика кылдыр хүлээп ап, ынчангаш ук политиканы боттандырарынга күжүн-даа, күш-ажылын-даа, харамнанмайн турар. Ынчалзажок, Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының ындыг монопольдуг байдалының хөлегелиг талазы база бар. Дайзыннар, болза коммунистер болуп чажыртынып алгаш, эрге-дужаал дээш, боттарының хоралыг сорулгалары дээш, империалистиг күрүнелериниң болгаш оларның разведкаларының даалгалары-биле үрегдекчи ажылдарны чорудар дээш, партияның хүрээлениниче шургуп кирерин оралдажып келген болгаш оралдажыр-даа деп үвени бис болган кок-ла уттуп турар бис.

СЭКП ТК-ның Президиумундан делегей империализминиң агентизи болуп илеретирген Бериянның херээ чогум-на ол дугайын чугаалап турар. Коммунистиң овур-хевирин чидирип, буржуазтыг дедир төрээн болуп хуулган Берия бистиң коммунистиг партиявысты суларадыр дээш партияның хөй чылдар дургузунда ажылдап кылган политиказын кедизинде барып капитализмни катап тургузарының дүжүп-берикчи политиказы-биле солуур дээш, даштыкы капиталдың эрге-ажыктарынга дүүштүр партияның болгаш күрүнениң удуртулгазын эжелеп алырының планын кылып турган. Баштай ханызы-биле чажыт хөделип турган Берия совет күрүнениң бистиң чуртувустан дашкаар туруп турар дайзыннарының антисоветтиг хоралакчы, ажылчорудулгазы ниитизи-биле идепкейжий берген үеде, ам туразында барып кедерей берген.

Ынчангаш, советке удур дайзын ажыл-чорудулганың бир ужу ССРЭ-де болза, ооң өске ужу ыяавыла бисти долгандыр туруп турар капиталистиг күрүнелериниң иштинде болур деп маргылдаа чок үүлдү Бериянны сойгалап илереткени база катап бадыткап турар-дыр. Оортан түннел: капиталистиг хүрээлээшкинге удур дарыны кезээде кургатта ап чоруур болгаш бистиң революстуг серемчилеливисти могаг чокка бедидер херек.

Революстуг серемчилелди бүгү хемчег-биле бедидериниң бистиң хүрээлениивисте сагыш-амыр болгаш аазатпай чоруктарны узуткаарының сорулгалары бүгү партийжи ажылды шиитпирлиг экижидерин негеп турар. Ол дээрге, партияның ажылдап кылгаы удуртулганың принциптерин болгаш партийжи амыдыралдың нормаларын, чүнүн-даа мурнунда удуртулганың коллективтиг принцивин ылап күүседир дээни ол. Бүгү организацияларның болгаш ведомстволарның ажылын доктаамал болгаш кошкаш дивес партийжи контрольга тургузары эргежок чугула. Кадрларны шилип алырын хоомай көөр чорукту кезээ мөнгези-биле чок кылыр болгаш ажылдакчыларны шилип алырда, оларның политиктиг болгаш ажыл-ишчи шынарларын барымдалаар деп партийжи принципти шынгыы сагыыр херек.

Партияның масса-биле харылзаазын доктаамал быжыглаары болгаш нептередири, ажылчы чоннарның негелделерин кичээнгейлиг көөрү, ажылчыннарның, колхозчуларның, интеллигенцияның—бүгү совет кижилериниң материалдыг чаагай чоруун экижидер дугайында хүн-бүрү сагышты салыры онза чугула. Боттшүгүмчүлелди болгаш ылангыя адаандан өрү шүгүмчүлелди улам шиитпирлиг-биле болгаш дидими-биле калбартыры, четпестерни болгаш аарыглыг болуушкуннарны ажылчы чоннарның ең-не калбак массалары боттары илередип, оларны узуткаарының оруктарын сүмелеп турар кылдыр ажыл-херекти ынчаар тургузары эргежок чугула.

Коммунистерни болгш бүгү ажылчы чонну бедик революсчу серемчилелдиң ёзузунга кижизидери—тур болгаш биче сорулга эвес, а бүгү партияның, бүгү партия организацияларының хүн-бүрүдеги херээ. Мөлчүкчү ангылар бистиң чуртувуста узуткатынган-даа болза, капитализмниң артыышкыннары кижилериниң медерелинде ам-даа ыракта-ла читпээн деп фактыны херекке албайн барып болбас. Ындыг турбуже, партия пропагандазында болгаш массаларда политик-кижизидилгелиг ажылда улуг четпестер бар. Ол четпестерни узуткаары, бистиң пропагандавыс, массаларда бистиң политиктиг ажылывыс коммунистерни болгаш бүгү чонну комунизмниң херээниң тиилетирбезинге бүзүрээр чорукка, партияга болгаш социалистиг Төрээн чуртунга хажык чок бердинериниң ёзузунга кижизидип турар кылдыр чедип алыры—сорулга ындыг. Революстуг серемчилел-бүгүле дайзыннарга удур бистиң чепсээвис. Ол чепсекти кезээде чидиг кылдыр тудуп, тулчуушкунга кезээде белен болуулунар! Ынчаарда дайзыннарның кандыг-даа чимзениишкиннери ыяавыла буурап дүжер.

Коммунистерниң болгаш бүгү ажылчы чоннарның революстуг серемчилели бедик болзун!

(«Правданың» июль 15-те мурнуку үүлү).

1893 В. В. Маяковский 1953

(Төрүтүнген хүнүнден бээр алдан чыл болганынга холбаштыр)

Владимир МАЯКОВСКИЙ

Владимир Ильич Ленин

(Поэмадан үзүндү)

Даштай аткан пушкалар динмидинде кулактар дег,
Дайзыннарның шивээлери буступ чаштаар,—
Оожум, чинге кышкылардан мөөңнетинген
Онза күштүг шуурган хат — партия ол.
Кижи чаңгыста чөгенчиг-ле,
Хиленчиг-даа, чаржынчыг-даа.
Дайынчы эвес, —
Кандыг-ла бир шыдалдыг келгенде аңаа мырыңай дээрги апаар,
Харык чок-ла ийи кижи безин анаа-ла ону басты бээрлер.
Түме-сая салааларын
Дүүй-мөөңней адыштанган — Чуура моңнаар
Чү-даа угбас аар күштүг Чудуруктун холу — партия ол.
Чаңгыс кижи эге-ле хей, чү-даа болбас.
Чарлыг-аттыг күштүг-даа бол,
Алды-беш каът бажың байтык
Анаа, чаңгыс чудук безин ууй албас.
Партия —чыгай сырый кожалашкан
Сая-сая эгиннер-дир.
Партия-биле кады чорааш
Салгай-улай көдүрбүшаан,
Тудугларны дээрдиве үндүрер бис.
Партия — ажылчын аңгының
Оргазында хендирбези,
Партия — ажылчын аңгының
Онмас-читпес ажыл херээ.
Карачаңгыс партия мени кагбас,
бо хүн албаты мен,
Хаанналганы картадан даарга
бо-ла дораан чүлгүптер мен.
Аңгының мээзи,
Аңгының херээ,
Аңгының күжү,
Аңгының алдары —
партия ол.
Ленин биле партия дээрге
Ийис — төрээн акышкылар,
Ие — төөгээ кым үнелигил?
Ленин дижир бис — партия дээнивис ол,
Партия дижир бис, —
Ленин
дээнивис ол...

Очулдурган С. Сарыг-оол.

ОН ЧЫЛДЫҢ ЫРЫ

Адмирал ириктер — бароннар база паннар —
Аңгы-аңгы он алды чүктерден бараалгап кээп турганнар
Пушканы Франциядан,
Англиядан танк алган.
Актарга ачылыы
Антанта турлаг болган.
Совет бистиң чуртувус соруктуг тулчуп турган,
Частыышкындан хүннер чаңгыланып турганнар.
Хоозурадып үптээр дээш тулчуп турган эвес,
Хову база завод дээш туржуп турган бис.
Көдээлер, шахталар көжүп, сөктүп турган.
Орбак, быъттыг аштар онза тулчуп турганнар.
Кызыл сылдыс каастаан бора-бора шлемнер
Кыймыңнаан актарже кышкырыпканнар: — Тур!
Деникинни сокканнар, денге Махнону база,
Ам-даа кым-на келдир, артык күштүг согар бис.
Крымның оргазы кырс сыйлып кээп дүшкен,
Кызыл тиилелгеге сырый быжыккан.
Тиилелди өстүрбүшаан, тараачын чүректер,
Үлетпүрчин чүректер үзүлбес силерге катышкан.
Шуурган үне берзе, шупту-ла адаандан
Чүс-чүс миллион туруп, чүткүлдүг көдүрлүп үнер.
Кызыл дивизиялар черни сиртиледир
Чаа-чаа походтарже чара чүткүп кириптер.
Алган кызыл таңгыракты сактып, бодап чорааш,
Будённыйның аъттыг шерии са шаап кириптерлер.
Буржуйларның чаа-чаа блокадаларынга удур.
Кызыл куштар дээрни кыймыңнап шыварлар.
Большевиктерниң Кызыл бодараан Армиязы,
Вектер хүрежинге бердинип, алдаржы!

ЭКИ-ДИР!

(Поэмадан үзүндү)

Өргүн чаагай хайныгып турар хүннерде
Өжээн ап, тургузуп турарга кады мен.
Амгы турар Ада-чуртту алгап тур мен,
Алызында барып болурун— үш-даа катап.
Бисте улуг-улуг планнарга ынак меп,
Бисте кулаш-кулаш базымнарга база.
Бисте ажылда, хүреште чоруп турар,
Бисте аажок күштүг маршка өөрүп тур мен.
Бо хүн пок ирип чыдарын көрүп тур мен,
Боду бодараан анаа-даа черни база,—
Оон адаандан коммунаның делгем-делгем
Онза бажыннары өзүп турарын-даа.
Чөгенчиг пуд сигенчигеш аазаан бойдустун
Чөпшээрел шаңналынга идегел өжүп тур.
Тараачыннарның хоочун чүректери
Тракторларже эглип турар апарганнар.
Шаандагы станцияларга, ядаралдыг
Шаптыктарга, саадап турган черде,
Бо хүнгү планнар хүнден-хүнче бүдүп тур,
Пор, даш, демир бодарап тургустунуп тур.
Кижи төрелгетеннин ишке, хүрешке
Кидин келген, энээрелдиг чазы ышкаш,
Ада-төрээн чуртумну алгап тур мен,
Ачылыг республикамны ырлап тур мен!

Владимир МАЯКОВСКИЙ

Совет паспорт дугайында шүлүк

Дүжүметсилгени боостаалаанда бөрү-ле мен.
Мандаттарга Хүндүлел чок мен.
Байгы-ла бар четкерлерже хоозун саазын
Дүрт кыннып хадызын. Ынчалза-даа мону...
Купе болгаш каюталарны узун дургаар
Хүндүүргек дүжүмет эдлейтип кел чор.
Паспорттарын дужаап тур, кызыл дептержиимни мен
База-ла дужаай бердим. Чамдык паспорттарны
Чашпаачы хүлүмзүрүг-биле ап тур.
Чамдыызын— хөме дүпкүрүпкү дег ап тур.
Англияның ийи буттуг арзыланыыг паспорттун
Аажок хүндүлеп алыр, бетии чижээ ол.
Карактарын ыйгы эрже дозурарткаш,
Калбаңайндыр үргүлчү-ле мөгейбишаан,
Аяк шайга сартык алган чүве-даа дег,
Американчының паспорттун амырап алыр.
Полицейжи мирит карактарын хере көрүпкеш,
Польшаныынче — чарлал көрген өшкү дег кайган,
Географияда чү мындыг өскерилге болду,
Келген чери кайдал? дээнзиг хереп турар.
Донга бажын шимчеш кылып, эргилдирбейн,
Дора-хере сеткилин-даа илеретпейн,
Датчаннарның, үш-үдүрүм шведтерниң паспорттарын
Далчыр караан шимчеш кылбайн ап тур.
Оон харын, дээргиниң эрни чөлбейип,
Отка чидирткен чүве дег апарды.
Дээрги дүжүмет кызыл карттыг мээң паспортумга
Дээп чадап, ону ап турары ол-дур ийим.
Частыр бомба дег, чараа-чечем дег,
Ийи бистиг мези дег алды,
Ийи метр узун дурттуг, чээрби дылдыг
Шагар чылан дег кээп алды.
Чүүктекчи караан ужурлуг-ла басты,
Чүү-хөөмнү халас чедиржип берги-даа дег,
Жандарм сыщикче айтырыглыг көрду,
Сыщик жандармче база ынчаар хыйыртады.
Маска, кадыырлыг совет паспорт туткан боорумга,
Жандармнар мени чула кымчылап,
Сыспай тепсеп, хилинчектеп казпкаш, ам
Мага ханып, таалап өөрүүрлер ийик.
Дүжүметсилгени боостаалаанда бөрү-ле мен.
Мандаттарга хүндүлел чок мен.
Байгы-ла бар четкерлерже хоозун саазын
Дүрт кыннып хадызын, Ынчалза-даа мону...
Дендии алгыг чүвүрүмнүң карманындан мен
Тергиин үнелиг эдимни уштуп келдим.
Номчуңар, адаарганар, мен—
Совет Эвилелиниң хамаатызы мен.

1929 ч.

Очулдурган Ю. КЮНЗЕГЕШ.

Бистиң үениң эң улуг шүлүкчүзү

Бистиң үениң эң улуг шүлүкчүзү—В. В. Маяковскийнин чогаадылга ажылының калбак ажылчы массаларга болгаш ССРЭ-ниң улустарының литературазынга кайгамчыктыг, улам-на күштелип турар саалдар-хавыяазы чыл келген тудум-на улам ханызы-биле ажытынып турар. Улустуң болгаш ылаңгыя аныяктарның изии-биле ынакшааны ооң чогаалдары үгле совет кижилерниң эвес, харын-даа даштыкыда миллион-миллион ажыл-ишчилерниң амыдырал-чуртталгазынче сиңнигип кирген. Ооң чогаалдары болза, коммунизм дээш демиселде улустуң күүндүрлүг, дадарбас болгаш эргилевес чепсээ болуп, дайынчы чыксаалда туржуп турар.

Маяковский литература төөгүзүнде эң баштай шүлүк чогаалын политиктиг демисел-биле ажыы-биле холбаштырган, поэзияны ажылчы чоннуң массаларының эрге-ажыктарынга чагырткан, ону политиктиг пропаганданың болгаш агитацияның идепкейлиг чепсээ болдургаш, Төрээн чуртунга ажыы-биле бараан болурунга тургускан шүлүкчү болур. Ол орустуң классиктиг поэзиязының бүгү байлактыг словарь фондузун ажыглавышаан, ооң-биле кады шүлүктүң уран-чечен тургузуунга чугааны, дириг сөстерни, хөй муң ажылчыннарның, солдаттарның митингилериниң дылын, политиктиг лозунгуларны, публицистиканың аргаларын, революстуг демиселдиң үеэинде төрүтүнген чаа-чаа билиишкиннерни болгаш терминнерни дидими-биле киирген. Ол бүгү үүлдер поэзийның суурун хемчээп четпезиби-биле алгыткаш, ону чаа, революсчу утка шынар-биле байыткан, ооң чаа сорулгаларын тодаргайлаан, аңаа чаа, амга чедир көстүп көрбээн хөгжүлдени берген.

Маяковскийниң литературжу чаартылгазы ооң мурнакчы депшилгелиг, мировоззрениезинден, ооң поэзиязының политиктиг угланыышкынындан үүнүп турган. Ол бодунуң чогаадылгазының мурнунга кончуг улуг сорулгаларны—эрги делегейни чылча шаварын, күш-ажылчы эргечагырганы доктаадырын, партияның шугумун амыдыралга боттандырарын тургузуп алган чораан. «Ырдаа, шүлүк-даа—ол бомба болгаш тук, ыраажының үнү аңгыны көдүрер» —деп, ол бодунуң шүлүктериниң бирээзинге бижээн «Сөс—кижи күжүнүң полководчузу», «мен чыдабиле демир-үжүктү деннексээр мен»,— деп чогаалчы чугаалап чораан.

Маяковскийниң поэзиязы болза, политика талазы-биле чайгылыш чок дорту-биле болгаш улузунга, партияга болгаш совет эрге-чагыргага бердинишкин-биле, болуушкуннарны болгаш хөделишкиннерни эң калбаа-биле хаара тудуп турары-биле, поэзия дылының үлегерлиг болгаш илергейлекчи талазынга кым-даа четпээни-биле ылгалып турар.

Угаан-медерелди хаара тударының талазы-биле ооң шүлүктериниң күжү бүгү-ниитиге билдингир: ооң шүлүктери кижини бүрүнү-биле хаара туткаш, медерелдиң аажок нарындаа үүлдерин отурупкаш, ону угаап, хөделип турарынче албадап турар. Ооң уран-чечен бүдүш-хевирлери эң-не кайгамчыктыг болгаш ылаптыг, угаанга артар болгаш каракка көстүр, олар кижиниң медерелинче сиңнигип кирип турарлар. Номчукчу шүлүкчү-биле кады ынакшылды болгаш хөөнчокталыышкынны, манаашкынны болгаш чарлыышкынны, өөрүшкүнү болгаш човуланны деңге чурттап эрттирип турар. Өзулуг поэзияның күштүг саалдары ол хире.

Маяковскийниң чогаадылгазында ханы патриотизм сиңниккен, ие төрээн чуртунга оглунуң кызыгаар чок ынакшылы-биле долдунган. Совет шүлүкчүлерниң иштинде кым-даа Маяковский ышкаш, социалистиг ада-чуртка ынакшылын шак ынчаар изии-биле илергейлевээн.

Маяковский бодунуң шүлүктери болгаш поэмалары-биле, шиилери болгаш үүлдери-биле бистиң бурунгаар шимчээшкинивиске моондак болуп турар бүгү-ле үүлдерни политиктиг чидиг сатира-биле хайыражок чылча шаап чораан. «Бистиң черивисте болгаш ону долгандыр черлерде дыка хөй янзы-бүрү тоянчылар чоруп турарлар»,—деп ол демиселдиң бергезинден кортпайн-даа бижип чораан. «Бис оларларны черле ырмазырадыптар бис»—деп ол социалистиг тургузуушкунга моондак болуп турарларның дугайын чугаалаан.

Маяковский бистиң үениң бүгү үндезиннери-биле холбаалыг болганы-биле келир үеже орукту могаг чок ажыдып, чүткүп, тып ап чораан. Ол коммунизмниң чедип келириниге бүзүрээн болгаш аңаа уткуштур бүгү күжү-биле чүткүп чораан. «Мен шүлүктерни коммуна-биле хемчээп ылгаар мен» — деп, ооң шүлүктериниң келир коммунистиг ниитилелге чеде бээринге быжыы-биле бүзүревишаан, шүлүкчү медеглеп чораан.

Өске-даа улуг шүлүкчүлернии ышкаш, Маяковскийниң чогаадылга ажылы ооң чуртталгазының, ооң чурттап эрттиргени болгаш медереп билип чорааны болуушкуннарның көскү илергейлээшкини, ооң идея болгаш сагыш-сеткил талазы-биле нарын бүдүжүнүң бодараашкыны болур. Ол бүгү үүлдер-биле таныжып албайн тургаш, ооң поэзиязының ужур-дузазын болгаш хөгжүлдезин шын билип алыры болгаш үнелээри берге.

Владимир Владимирович Маяковский 1893 чылдың июль 19-та Грузияның шаандагы Кутаиси губерниязынга кирип чораан Багдада суургa чурттап турган ыяш камгалакчызы кижиниң өг-бүлезинден төрүтүнген. Ол гимназист тургаш-ла 1905 чылдың революсчу демонстрацияларынга киржип турган болгаш ол үе угаанныг аныяк оолдуң бодалынга кезээде артып калган.

1906 чылдың февральда Маяковскийниң адазы Владимир Константинович өлүп калган. Удаваанда маяковскийлерниң өг-бүлези Москваже көже берген, Владимир аңаа келгеш, иези болгаш дуңмалары-биле кады амыдырап чурттаарының херектиг үүлдерин бодунуң күш-ажылы-биле тывар чорукка таварышкан.

Москвага он беш харлыг Маяковский революсчу хөөннүг студентилериниң дузазы-биле РСДРП-ниң чажыт организациязынга чоокшулай берген. Ол партия комитединиң даалгазы-биле өрүкчүлер, сапожниктер болгаш хлеб быжырыкчыларының ортузунга чажыт ажылды чорудуп турган. Маяковский 1908—1909 чылдарның дургузунда үш катап хоругдатырган. Ол сөөлгү хоругдалды Бутырскиниң кара бажыңының чаңгыс кижи олурар черинге элээн каш айларда олуруп эрттиргеи, аңаа ол бодунуң баштайгы шүлүктерин бижээн, ынчалзажок олар кадагалатынмайн барганнар. Аныяк Маяковскийни шиитканнер. Москваның хаанны камгалаар чери ону Томск губерниязының Нарым крайынче үш чылда шөлүп чорударын негеп турган. Ынчалзажок ону харназыны четпээн дээш хостап үндүргеш, аңаа полицейжи хайгааралды тургускан.

Ол бүгү үүлдер Маяковскийниң шүлүк талазы-биле мергежилинге болгаш мировоззрениезинге бодунуң саалдарын арттырып каан болгаш сөөлүнде барып ооң пролетар революциязының ёзулуг ыраажызы, коммунизмниң ыраажызы болурунга ажыктыг кичээл болган.

Маяковский 1911 чылдың күзүнүнде Москваның сиилилге училищезинге өөренип кирген. Ол үеде Бурлюков, Крученых, Хлебников болгаш өске-даа футуристер-биле чоокшулашкаш, бүгү-ле эрги уран-үүлдү буза-шавар, Пушкиннин, Достоевскийнин, Толстойнуң чогаадылгазын амгы үениң пароходундан ап октаптар деп оларның ёзу барымдалаан «чаартыкчы», алгыжы кыйгырыгларының саалдарынга алзып турган. Ол чорук ооң улуг частырыы болуру чугаажок, ол ооң политика талазы-биле бышпаанының дугайында хөрөчи болур.

Футуризм болза буржуаз ундараашкынның — харыксырааш ирип, буступ дүжүп турар буржуаз культураның продуктузунуң бир хевири болур. Ол база-ла бүгү буржуаз идеология ышкаш, ажылчы чоннуң массаларын аймаарадыр, тенидер болгаш оларны ангы демиселинден оспаксырадыр сорулгалыг. Ол бүгүнү: «уран-үүлдү уран-үүлге» деп үрдүнчек лозунг-биле шырыңмалап турган. Ооң аңгы талазы-биле угланыышкыны болза: улусту сазаңналган «чаа» эстетиканың саалдарынга чагыртыры болур, ол боттуг амыдыралды илергейлээрин туманналчак бүдүш-хевирлер-биле болгаш чөгенчиг мугулай билиишкиннер-биле солуп, ажылчы чоннарны индивидуализмнин, кударалдың хораны-биле эзиртир баък үзел болур. Амгы бистиң хүннеривисте ол үүл Американың сазаңналган буржуаз уран-үүлүнүң чижээнден эң тодаргай көстүп турар. Буржуазтыг, идея чок болгаш хуурмак чоруктун хоочулуг когу бистиң чуртувуска 1946 чылда партия ТК-ның «Звезда» болгаш «Ленинград» журналдарның дугайында доктаалы-биле чылча шаптынган.

Маяковский бодунуң чурттталгазының ол үеэинде футуризмнин реакциялыг, улуска удур болгаш боттуг үүлге удур ужур-утказын билбейн турган. Аңаа, боттуг амыдыралдан кажан-даа хоорлуп көрбээн, кижиниң хосталгазы чедип кээринге бүзүрээн, революцияның чоокшулааның медереп билип чораан кижиге, шак ол буржуаз литератураның агымының көзенээ кызыы болуп турган. Маяковский футуристерниң аразынга турда-даа олардан ыракта бедик турган, ынчалзажок ооң футуристер-биле кады хөделип турганы, олар-биле үр үеде харылзаалыг чорааны шүлүкчүнүң чогаадылга ажылының эге үеэинге, ооң идеялыг утказынга саалдарлыг болганы тодаргай билдингир.

Маяковскийниң чамдык шинчилекчилери—С. Трегуб, А. Колосков болгаш өскелер-даа—шүлүкчүнүң ол частырыгларын болгаш азыышкыннарын ыыттавайн эрттиреринорал-дашкан болгаш ону чогаадылгазының ажыл-чорудулгазының бүгү үеэринде, харын-даа аныяк чылдарында безин социалистиг реализмнин быжыккан мастери кылдыр көргүзерин оралдажып турганнар. Ол чорук төөгүнүң шынныын болгаш чогаалчының мөзү-шынарын хажыдып турар. Ооң-биле кады Октябрьның социалистиг Улуг революциязының, Коммунистиг партияның, чаа, совет боттуг амыдыралдың Маяковскийге канчаар-даа аажок улуг саалдар-хавыяалыг болганын өжүр базар дээн болгаш барык чок болдурар дээн оралдажыышкын болур.

Маяковский—бистиң совет үевистиң эң эки, талантылыг шүлүкчүзү—ынчангаш ол чергелиг «камгалалды» хереглевейн-даа турар.

Маяковский, совет улустуң болгаш бүгү делегейниң ону билип чорааны ышкаш, улуг шүлүкчү болуп дораан-на ынчаар өзе бербээнишын. Совет литератураның үндезилекчизи А. М. Горький ооң талантызының бут кырынга турарынга болгаш хөгжүлдезинге улуг саалдарны чедирген. Маяковскийниң дайынга болгаш капиталистиг делегейниң ужур-дүржок чоруунга удур удурланыышкынын көргүзүп турар дайынга удур шүлүктерин болгаш «Кижи», «Дайын болгаш тайбың» деп поэмаларын Горький деткип чораан.

Ол ышкаш ооң капитализмни шүгүмчүлээн «Чүвүрде булут» деп поэмазынга катышкан, аңаа чаа темаларны чугаалап берип чораан. Аныында партияның чажыт ажылынга революсчу чорудулгалыг турганы-биле болгаш Горький-биле харылзаалыг турганы-биле Маяковский Октябрьның социалистиг Улуг революциязын байырлалдыг болгаш өөрүшкүлүг хүлээп алыр кылдыр белеткетинген деп бүзүрелдии-биле чугаалап болур.

Революцияның тилелгези шүлүкчүнү хайныышкынныг чогаадыкчы ажылче болгаш чогаадыкчы дилээшкиннерже хей-аът киирген, улус массаларның бүгү-делегей төөгүлүг ролюн, Коммунистиг партияга удур-турган ажылчы чоннарның хереэниң

(Төнчүзү 4-кү арында).

СЭКП ТК-ныҥ Пленумунуҥ шиитпирин болгаш ССРЭ-ниҥ Дээди Совединиҥ Президиумунуҥ доктаалын даштыкыда канчаар көрүп турары

АКШ

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). СЭКП Төп Комитединиҥ Пленумунуҥ дугайында информастыг дыҥнадыгны Катышкан Штаттарда калбаа-биле сонуургап турар болгаш бүгү солуннар парлап турар. Берияныҥ үүлгедиглерин илереткени болза, совет даштыкы политиканы өскертиптер дээр янзылыг бадыткалларбиле солуннарныҥ арыннары долдунган.

Берияны илереткени болза, Совет Эвилелиниҥ иштики «кошкааныҥ» көргүзүү ышкаш кылдыр бадыткаарын оралдажып турар, оон-биле холбаштыр Совет Эвилелиниҥ дугайында АКШ-тыҥ «оон-даа кадыг» политиказын чорударын негеп турар конгресстиҥ янзы-бүрү кежигүннериниҥ медеглелдериниҥ дугайын информация бюрозу дыҥнадып турар.

ЛОНДОН. (СЭТА). Берияны илереткени Совет Эвилелиниҥ «кошкаан» көргүскен дээр дугайында чамдык америк конгресс кежигүннериниҥ бадыткалыҥа удур АКШ-тыҥ күрүне департаментизиниҥ орус айтырыглар талазы-биле шинчилекчилери болза, Берияны илереткени «бүгү совет корум-чурум быжыгып турарынаҥ демдээ кылдыр» чугаалап турарын Рейтер агентилели дамчыдып турар.

АНГЛИЯ

ЛОНДОН. (СЭТА). СЭКП Төп Комитединиҥ Пленумунуҥ дугайында информастыг дыҥнадыгны, а ол ышкаш «Правданыҥ» июль 10-дагы «Партияныҥ, чазактыҥ, совет улустуҥ бузулбас катыжылгазы» деп мурнуку үүлүн англи солуннар парлаан болгаш Рейтер агентилели база радиостанциялары дамчыдып турганнар. СЭКП ТК-ныҥ шиитпирин Совет Эвилелинде ажылчы чоннарныҥ хөй санныг хуралдарынга болгаш партия активиниҥ хуралдарынга чаҥгыс эп-сеткилдиг үүлдүг деп көрген дугайын Рейтер агентилели бодунуҥ медээлериндe дыҥнаткан.

Берияны илереткени-биле холбаштыр чамдык солуннар болза, совет политика өскерли бээр ирги бе, ылаҥгыя улуг күрүнелериниҥ дээди удуртукчуларыныҥ чөвүлел хуралын чыылдырары ам болдунар бе дээр дугайында айтырыгны көдүрүп турар. Солуннарныҥ хөй кезии чөвүлел хуралды чыылдырарын деткип турар болгаш ол хуралды сонгаарладырын азы шуут үзерин оралдажып турар АКШ-тыҥ туружун чидии-биле шүгүмчүлеп турарлар.

Бир эвес «Дөрт улуг күрүнелериниҥ аразында чугаалажыышкыннардан Даллес ойталаар болгаш Барыын Германияны катап чепсеглээр деп бодаар болза» база Совет Эвилелинге удур үрегдекчи үүлгедиин үргүлчүлээр болза, Англия Атлантика эвилелинден үне бээр деп «Нью стейсмен энд Нейши» деп недель санында үнер журнал коргудуп турар.

ЛОНДОН. (СЭТА). «Дейли уоркер» деп солуннуҥ бодунуҥ чүүлүнде биҥжип турары болза: «АКШ-та болгаш Англияда реакцияныҥ күштери тайбыҥны камгалаарынга болгаш чепсекти дыка кызырарынга чугула болуп турар дөрт улуг күрүнелериниҥ чөвүлел хуралын чыырынга удур Берияны аштап ширбээнин ажыглаар чорукту англи улус болдурбас ужурлуг.

Бодунуҥ үүлгедиглери кандыг-бир арга-биле тайбыҥныҥ болгаш демократияныҥ херээнге хора чедирер, СЭКП XIX съездизиниҥ айытканы амыдыралдыҥ деҥнелин бедидерингe моондак болдурар кандыг-даа политиканы, кандыг-даа кижини Совет Эвилелинде камнавайн турар деп чүвени Берияны аштап ширбээни херек кырында көргүзүп турар.

Ол болуушкунну англи улус канчаар көөр ужурлугул?. Чыылдырары кандыг-даа баштайгы негелделер-биле холбашпаан дөрт улуг күрүнелериниҥ конференциязын дораан чорударын англи улус кажан-даа турбаан күш-биле чедип алыры дээш оралдажыры чугаажок. Оон-биле АКШ-та дайын кыпсыкчыларыныҥ болгаш ажылчын ангыныҥ дайзыннарыныҥ конференцияга моондак ужураштырар дээн оралдажыышкынын англи улус болдурбайн барып болур ийик».

ФРАНЦИЯ

ПАРИЖ. (СЭТА). Совет Эвилелиниҥ Коммунистиг партиязыныҥ Төп Комитединиҥ Пленумунуҥ дугайында медээни, «Правда» солуннуҥ «Партияныҥ, чазактыҥ, совет улустуҥ бузулбас катыжылгазы» деп мурнуку үүлүн, а ол ышкаш СЭКП Москваныҥ область болгаш хоорай комитеттериниҥ, Москваныҥ областыҥ хоорай партия активибиле катышкан пленумунуҥ дугайында медээни болгаш митингилер база партия активтериниҥ хуралдарынаҥ дугайында медээни француз солуннар парлаан болгаш Франс Пресс агентилели база радиостанциялары шуптузун ийикпе азы допчулалын дамчыдып турган.

СЭКП ТК-ныҥ Пленумунуҥ дугайында дыҥнадыгныҥ талазы-биле янзы-бүрү политиктиг ажылдакчыларныҥ үүлдерин Парижтиҥ радиозу болгаш Франс Пресс агентилели дамчыткан.

Берияны илереткени болза, «Россияда партия улуг күш болуп артып турар деп чүвени база катап тодаргайы-биле көргүзүп турар» деп министрлер чөвүлелиниҥ даргазы турган, радикал-социалистерден депутат Эдуард Даладье медеглээн.

Совет Эвилелиниҥ «кошкап» болурунга бүзүрээн херээ чок болгаш «оон ужурундан Россияныҥ дугайында оон-даа шыҥгыы кадыг туруш кылган» херээ чок деп министр турган Жюль Мок билинген деп Франс Пресс агентилели дамчыдып турар. Маргылдаалыг кол айтырыгларны таарыштыр шиитпирлээр болгаш быжыг тайбыҥныҥ негелдези болур бүгү ниитиниҥ харугда чоорту чепсек кызырылгазын чедип алырын оралдажыр дээш дөрт күрүнелериниҥ чөвүлел хуралын кандыг-даа баштайгы негелделер чокка чыырынче бис чүткүүр ужурлуг бис».

Тайбынга ынакшылдыг совет политиканыҥ кандыг бир өскерлиишкининиҥ дугайында чугаа турбас ужурлуг деп демократтыг парлалга демдеглеп турар.

«Юманите» солунга Пьер Куртаттыҥ бижээни болза: «ССРЭ-ниҥ тайбынга ынакшылдыг политиказы болза, чангыс кижиниҥ ийикпе бөлүк кижилериҥ политиказы эвес. Ол болза, XIX съездиниҥ ажылдап кылганы Коммунистиг партияныҥ политиказы, ынчангаш ССРЭ-ниҥ улустарыныҥ политиказы болур. Берияныҥ кем-буруулуг үүлгедиглерин илереткени болза, ССРЭ-ниҥ партиязыныҥ болгаш улустарыныҥ тиилелгези, тайбыҥныҥ херээниҥ тиилелгези болур болгаш тайбыҥга ынакшылдыг улустарныҥ лагерин чарар дээш калчаалыг оралдажыышкын кылып чоруур кижилериҥ аштырыышкыны болур».

ИНДИЯ

ДЕЛИ. (СЭТА). Бужар-бак сатыныкчы болгаш делегей империализминиҥ чалчазы Берияныҥ кембуруулуг үүлгедиглеринге совет улустуҥ килеҥнеп турарынаҥ дугайын херечилеп турар СЭКП ТК-ныҥ Пленумунуҥ доктаалыныҥ дугайында, партия комитеттериниҥ партия активи-биле катышкан пленумнарынаҥ, ажылчы чоннарныҥ хуралдарынаҥ дугайында дыҥнадыгларны индий парлалга делгеренгейи-биле парлап турар.

Совет күрүне тургузуу бузулбас деп чүвени «Нейшнл геральд» солун демдеглеп турар.

ШВЕЦИЯ

СТОКГОЛЬМ. (СЭТА). Совет күрүнениҥ дайзыны Берияныҥ кембуруулуг үүлгедиглериниҥ дугайында СЭКП Төп Комитединиҥ Пленумунуҥ шиитпирин солуннар парлап турар.

«Морген-тиднинген» солуннуҥ мурнуку үүлүнге бижээни болза: «Берияныҥ дүшкени болза, партияныҥ бүгү салгакчыларын төлээлеп турар бүгү талазы-биле дуржулгалыг болгаш шылгатынган партийжи ажылдакчылардан тургустунган амгы партия болгаш күрүне удуртулгазыныҥ чедиишкиннери кылдыр көөрү шын болур... Сырый катышкан партийжи удуртулга дайзын идегеттен арыгланган».

ДАНИЯ

КОПЕНГАГЕН. (СЭТА). Совет Эвилелиниҥ Коммунистиг партиязыныҥ ТК-зыныҥ Пленумунуҥ дугайында информастыг дыҥнадыгны болгаш ССРЭ-ниҥ Дээди Совединиҥ Президиумунуҥ доктаалын «Ланд ог фольк» деп солун парлаан.

Берияныҥ партияга болгаш күрүнеге удур үүлгедиглерин илереткениниҥ болгаш узуткаанныныҥ түнелинде Совет Эвилелиниҥ иштики политиктиг-даа, даштыкы политиктиг-даа байдалы быжыглатынган турар деп «Ланд ог фольк» солун бодунуҥ үүлүнге демдеглеп турар.

Дайынныҥ күштери болгаш Совет Эвилелиниҥ база тайбынныҥ дайзыннары тайбыҥныҥ лагерин болгаш хамыктыҥ мурнунда оон авангарды Совет Эвилелин кошкадыр сорулга-биле кандыг-даа аргаларны хереглеп турары улустар аразыныҥ байдалыныҥ эн-че чидиглениги-биле «Берияныҥ херээн» холбаштырып көөр херек деп ол-даа солун бижээн.

Ынча хөй шылгалдаларны эрткен болгаш Коммунистиг партияныҥ удуртулгазы-биле социалистиг ниитилелди тургузарыныҥ бүгү делегейге төөгүлүг херээн боттандырган совет улус Ленин—Сталинныҥ партиязын долгандыр бодунуҥ хүрээленин ам-даа сырый катыштырып шыдаар. Совет улус боттарынаҥ хүрээленин сырый катыштырып, делегейге тайбыҥ дээш, бодунуҥ чуртунуҥ чаагай чоруу болгаш тайбыны дээш демиселин үргүлчүлеп, күштелдирип шыдаар.

ФИНЛЯНДИЯ

ХЕЛЬСИНКИ. (СЭТА). СЭКП ТК-ныҥ Пленумунуҥ дугайында информастыг дыҥнадыгны бүгү солуннар парлаан. «Тюэкансан саномат», «Вапаа сана» болгаш «Хельсингин саномат» деп солуннар «Правданыҥ» июль 10-да үнген «Партияныҥ, чазактыҥ, совет улустуҥ бузулбас катыжылгазы» деп мурнуку үүлүн бүрүн парлаан. Найсылалдыҥ өске солуннары ол үүлдүҥ иштинден чамдык черлерни ушта бижээш парлаан.

Совет улустуҥ дайзыны, делегей империализминиҥ агентизи Берияны илереткени болза, делегей реакциязынга болгаш оон чөцгээлиг политиказынга ааршылыг болган деп «Тюэкансан саномат» солун мурнуку үүлүнге бижээн.

Совет Эвилелиниҥ Коммунистиг партиязы Берияны илереткеш, ажылчын ангыныҥ сатыныкчылары кандыг-даа бедик албан дужаалга турар болза, оларны камнавас деп чүвени бүгү коммунистиг болгаш ажылчын партияларга, бүгү ажылчыннарга база катап көргүскен деп ол солун бижип турар.

Кореяда болуушкуннар

Кореяныҥ Улустуҥ армиязыныҥ Кол командылалыныҥ дыҥнадыы

ПХЕНЬЯН. Корей Улус-Демократтыг Республиканыҥ Улустуҥ армиязынын Кол командылалынын июль 15-те медээлээни болза, эрткен хүннүҥ дургузунда улустуҥ шериглери төп фронтунуҥ тус-тус участоктарынга дайзынга удур тулчуушкуннарны чоруткан.

Июль 15-те улустуҥ шериглериниҥ зениттиг кезектери болгаш адыгжыанчылары дайзынныҥ үш самолёттарын черже дүжүр аткан болгаш ийи самолётту кемдеди аткан.

(СЭТА).

Кореяга тайбыҥчыдылга дугайында чугаалажыышкыннарда корей-кыдат төлээлериниҥ удурлакыышкыны

ПЕКИН. Синьхуа агентилелиниҥ корреспондентизиниҥ Кэсондан медээлеп турары болза:

Кореяга тайбыҥчыдылга дугайында чугаалажыышкыннарда корей-кыдат төлээлер июль 14-те дараазында мындыг медеглелди парлап үндүргеннер:

Июль 12-де 21 шак 10 минутада өске таланыҥ туружундан аъдып үндүрген оък Паньмыньчжонда болуп турар конференцияныҥ районунуҥ девискээринге, Паньмыньчжонныҥ кызыгаарындан 150 метр черге кээп дүшкен болгаш чазылган.

Июль 14-те корей-кыдат таланыҥ харылзааныҥ улуг офицери өске таланыҥ улуг офицеринге чагаа чоруткан. Ук чагаада үстүнде болган чүүлче онзагай кичээнгейни салырын корей-кыдат төлээлер өске таладан негээн. Конференция болуп турар районнуҥ айыыл чок болур чоруунуҥ дугайында дугуржуганы үстүнде чүүл мырыҥай үреп турар эвес, харын ийи талаларныҥ кайызынга-даа таарымча чок уржуктарны чедирип болур деп чагаада айтып турар.

Моон соҥгаар ындыг чүүлдер катаптавазын дээш шыҥгыы сагылгачурумну өске таланыҥ чепсектиг персоналы хандырзын деп ук чагаада негээн.

(СЭТА).

АКШ-тын, Великобританияныҥ болгаш Франциянын даштыкы херектер министрлериниҥ чөвүлел хуралы

ВАШИНГТОН. Июльдуҥ 10-дан 14-ке чедир Вашингтонга Франциянынаҥ даштыкы херектер министри Бидо, Катышкан хаан чериниҥ даштыкы херектер министриниҥ хүлээлгезин күүседип турар Маркиз Солсбери болгаш АКШ-тыҥ күрүне секретары Даллес оларныҥ киришкени чөвүлел хурал болуп эрткен. Чөвүлел хуралдыҥ доозулганынын соонда «үш чазактарныҥ ниити эргежыктарынга хамааржып турар янзы-бүрү айтырыгларны» ук чөвүлел хуралга чугаалажып көрген деп медеглелди парлап үндүргеннер: Ылангыя, Европаныҥ айтырыгларын, оон иштинде «Европаныҥ камгалал ниитилежилгезинин» дугайында айтырыгны, герман болгаш австри айтырыгларны чугаалажып көрген. Ук чөвүлел хуралга Ыраккы Чөөн-чүктүҥ айтырыгларын—Кореяда байдалдыҥ дугайын, үш күрүнелериниҥ Кыдатка хамаарыштыр кандыг янзылыг туружунуҥ дугайын база чугаалажып көрген. Ол ышкаш база Инди-Кыдатта амгы байдалды чугаалашкан.

Чөвүлел хуралдыҥ киржикчилери герман айтырыгны болгаш австри керээни чарарынын дугайында айтырыгны чугаалажып көөрү-биле Франциянын, Катышкан хаан чериниҥ, Американыҥ Катышкан Штаттарынын болгаш ССРЭ-ниҥ Даштыкы Херектер министрлериниҥ ужуражырын сүмелээр деп шиитпирни хүлээп алганнар.

(СЭТА).

Чаа итали чазакты тургузар дугайында чугаалажыышкыннар

РИМ. Июль 15-тиҥ эртенинде де Гаспери министрлер албаннарын хуваарынын талазы-биле христиан-демократтыг партияныҥ хүрээлеҥинге үүп келген чөрүлдээлериниҥ ужун чаа чазактыҥ кежигүннериниҥ данзызын президент Эйнаудиге база-ла киирип шыдаваан. «Стампа» солуннуҥ медеглеп турары болза, де Гаспери «чөрүлдээлерни оожургадып, кандыг бир кандидатурага удур удурланыышкыннарны чок кылып, дендии чөрүлдээлиг болуп турган чамдык кандидатураларны солаанынын соонда», июль 14-түҥ кежээзинде чаа министрлериниҥ данзызын киирип кээрин база катап сонгаарладыр ужурга таварышкан, чүге дээрге бодунуҥ партиязынын янзы-бүрү агыышкыннарынын негелделерин ол эптештирип шыдаваан.

Бир эвес христиан-демократтыг партияныҥ барыын тала дээр талазынын чамдык төлээлекчилери чазак кежигүннери болуп кирер болза, социал-демократтыг болгаш либералдыг партияларныҥ удуртукчулары чазакка удур бадылаар деп кыжгынып турарлар.

(СЭТА).

Чаа чөҥгээлер кылырынга акшаландырылга

ВАШИНГТОН. Юнайтед Пресс агентилелиниҥ медеглелинден илереп турары болза, республиканчыларныҥ төлээлер палатазынын кежигүнү Керстен (Висконсин штаттан соҥутурган) ССРЭ-ге болгаш улус демократиязынын чурттарынга хоралакчы ажыл чорудары-биле 500 миллион долларны чазактын эргезинге тыпсырын көрүп турар дүрүм төлевилелин киирип келген.

(СЭТА).

ФУТБОЛ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ ЧУРТТУҥ БИРГИ ЧЕРИ ДЭЭШ

Москвага июль 16-да «Динамо» Төп стадионга футбол талазы-биле чурттуҥ бирги чери дээш «А» чергениҥ командаларынын аразынга ээлчеглиг маргылдаа болган. Москваныҥ болгаш Ленинградтыҥ «Динамо» ниитилелдериниҥ командылары ойнаан. Москваныҥ динамочулары 2:0 сан-биле удуп алганнар.

(СЭТА).

ХРОНИКА

ССРЭ-ниҥ Дээди Совединиҥ Президиумунуҥ томуйлааны болза:

1. ССРЭ-ниҥ Ортумак машина тудуушкун министринге Вячеслав Александрович Малышевти томуйлаан. Оон-биле холбаштыр эш В. А. Малышев ССРЭ-ниҥ Транспорт болгаш аар машина тудуушкун министри хүлээлгезинден хостаткан

2. ССРЭ-ниҥ Транспорт болгаш аар машина тудуушкун министринге Иван Исидорович Носенкону томуйлаан.

Харыысалгалыг редактор
О. А. ТОЛГАР-ООЛ.

Кызылдын педучилищезин доосканы дээш Сарыг Монгуш Бичеоолдуҥ адынга тывыскан № 115963 дипломну күш чок болдурар.

Бистиҥ үениҥ эҥ улуг шүлүкчүзү

(Төнчүзү. Эгези 3-кү арында).

тиилетирбезин аҥаа тодаргай көргүскен.

Маяковский сураглыг «Левый марш» деп шүлүүн бижээн, Россияныҥ телеграф агентилелиниҥ көзенектерин дамчыштыр чогаалдарын тарадып турган. Чогаалчыларны ол мынча деп кыйгырып турган: «Республиканы хир-чамдан арыглап уштуп алыр, шак ындыг, чаа уранчүүлдү беринер, эштер!». Маяковский Октябрьныҥ бир чыл болган оюнда сценага таарыштырган «Мистерия Буфф» деп баштайгы совет шиини бижип дооскан, ону 1918 чылдын ноябрь 7-де солдаттар болгаш Петроградтыҥ ажылчыннары көргеннер.

Ол үеде Маяковскийниҥ чогаадылгазынга чамдыкта футуризмге чардыга бээр чоруктар база тургулаан. Ынчалзажок ол оортан чүткүлдүг болгаш кызымак хосталып ап чораан. Шүлүкчүнүҥ үнү хүн-бүрүде-ле быжыгып, оон мергежили улам-на болбаазырап, идеялыг байлакшылы немежип чораан. В. И. Ленин оон «Хуралдап эрттиргеннер» деп шүлүүнге берген бедик үнелелибиле Маяковский алдаржаан.

Чурттуҥ идеялыг болгаш культуралыг амыдыралынга шылгарангай болуушкун болза, «Владимир Ильич Ленин» деп поэма болур. Ында Ленин биле улус, улус биле партия чаҥгыс кылдыр катышкан. Ол поэма —Коммунистиг партияныҥ, оон улуг херээниҥ өлүм чогунуҥ гимнизи.

Ол поэма болуушкуннарны хаара тутканыныҥ делгеми-биле, Ленининиҥ бүдүш-мөзүзүн уран-чечен болгаш идеялыг ажыдарынын талазы-биле, чурумалдарын тодаргай болгаш дидими-биле, поэзияныҥ тускай хевирлииниҥ болгаш аргаларынын талазы-биле деҥнел чок күштүг болуп турар. Ленинизминиҥ өлүм чогун Маяковскийден дээре чугаалаары берге:

Ленин
ам-даа
диригдерден артык дириг.
Бистиҥ билиивис,
күжүвүс
база чепсээвис.

Шүлүкчүнүҥ Төрээн чуртунга кызыгаар чок ынакшылы, совет тургузуг дээш оон өөрүшкүзү болгаш чоргааралы күштүг болгаш хайныышкынныы ылаҥгыя Америка дугайында шүлүктери: «Бродвей», «Бруклин көвүрүг», «Кыйгырыг» болгаш өске-даа чогаалдарындан илереп турар. Маяковский америк «цивилизацияны» чула шоодуп чораан.

Төрээн чуртунга ынакшылдыҥ болгаш бердингениниҥ аялгалары «Совет паспорт дугайында шүлүк» деп совет кижи бүрүзүнге билдингир шүлүүнде онза күштүү-биле бижитинген.

Номчуҥар,
адааргаҥар,
мен—
Совет Эвилелиниҥ хамаатызы мен.

Маяковский Октябрь революциянын он чыл оюнга «Эки-дир» деп поэманы бижип үндүрген. Ол поэма Төрээн чурттуҥ чедиишкиннериндeн өөрүшкү-биле долдунган, бодунуҥ бүгү күштерин ниитиниҥ херээнге бээринге белен чогаалчынын чуртубиле болгаш улузу-биле үзүлбес харылзаалыы-биле синниккен чогаал болур. Революция дээш амы-тынын бергеннерге чогаалчы бүгү совет кижилериҥ мурнундан чымчак сөзүн сөглээн: «Тайбыҥ удуҥар, эштер. Силериҥ чыргалыҥарны кым былаай бээрил? Чыдаларывыс кезеҥеш, баштайгы «Бурунгаар» деп дужаал-биле туруптаалынар».

Ол поэманы чаҥгыс-даа катап помчаан кижиге оон үректиҥ ханызындан үүп турар омак-хөглүг, өөрүнчүг сөөлгү одуруглары уттундурбас.

Шүлүкчү-патриот улустарынаҥ найыралын йөрээп чораан интернационалист болур. Ону америк негриниҥ болгаш хоозурап куруглаан француз херээжен кижиниҥ салым-чаяаны хөлзедип чораан.

Маяковский империалистиг арааттаннарныҥ ужур-дүржок чаҥчылын билир болганы-биле чурттуҥ камгалалын быжыглаарынче чүткүлдүү-биле кайгырып турган. Төрээн чурттуҥ камгалалынга тураскааткан «Он чыллыҥ ыры», «Тиилетирбес чепсек», «Белеткен!», «Тур! Тур!», «Камгалал маржы» болгаш өске-даа хөй санныг шүлүктерни бижээн.

Владимир Маяковский үүгле генийлиг шүлүкчү эвес, могаг чок ажыл-ишчи база чораан. Ол поэзияны эҥ берге ажылдарныҥ бирээзи деп санавышаан, «ол дээрге,—«радийни тывары-биле дөмей» деп чугаалап чораан. Маяковский тодаргай болгаш ёзулуг рифмага улуг кичээнгейни салбышаан, бодунуҥ бүгү шүлүктеринге шевергин болгаш шыҥгыы ритмни негеп, ону шүлүктүҥ күжү, кол энергиязы деп санап чораан. Оон «Шүлүктү канчаар тургузарыл» деп үүлү—шүлүк чогаалынга мергежилдиҥ ёзулуг школазы болур.

Маяковскийниҥ поэзиязы, социалистиг реализмниҥ поэзиязы аҥаала куруг черге тыптып келбээн. Бодунуҥ угланыышкынныыныҥ болгаш массалыынын талазы-биле классиктиг орус литературада эҥ дээре үүлдериниҥ дүрүм ёзугаар салгакчызы, Пушкининиҥ, Лермонтовтуҥ, Некрасовтуҥ хосталгага ынак хамааты поэзиязынын уламчылакчызы болур. Маяковскийниҥ чогаадылгазы—орустуҥ национал поэзиязынын хөгжүлдезиниҥ чаа, эҥ бедик чадазы болур.

Маяковский орустуҥ классиктиг шүлүк чогаадылгазынын ниити өзээнге даянмышаан, шүлүк чогаадырынга бодунуҥ оригинальдыг хевирин тургускан, одуругну утка барымдаалаан сөстериниҥ бөлүүнге чарарын киргеш, ону «чадаландыр» тургузарын хереглээн. Шүлүкчү ол хевирни ажыглаарын кажан-даа, кымга-даа албадавайн чораан. Ол совет поэзияныҥ улам ынайгы чечектелиишкининге ханы сонуургалдыг болганы-биле «хөй санныг эки болгаш хөй талалыг шүлүкчүлер» турарын күзен чораан. Оон чедип алыр дээш чүткүп чораан үүлү—чогаалдыҥ идеялыг угланыышкынныы, бедик уран-чечен хевирлии, аргаларынын болгаш материалдарынын чаа чүүлдерлиг болуру турган.

Маяковскийниҥ үлегерин эдеррде, оон бижип чораан хевирин хевээр артырары албан эвес. Ону салгаарда чүнүҥ-даа мурнунда коммунистиг тургузуушкунга шүлүкчүнүҥ сөзү-биле идепкейлиг киржири, бүгү-ле эргижирээн, өжээнниг үүлдер-биле хайыражок демисежири, шүлүкчү ажылчы чыскаалга бодунуҥ черин тып ап билири, улустуҥ амыдыралынче ханылап кирери, Төрээн чуртунга, партияга, улузунга бодунуҥ талантызынын бүгү күжүн бээри херек болуп турар. Ол ышкаш бодунуҥ шүлүк чогаалынын мергежилин соксаал чокка болбаазырадыры, чогаадылга талазы-биле могаг чок дилээшкиннерни чорудары, бистиҥ улуг улузувуска бараан болуп шыдаар ханы идеялыг болгаш долу үнелиг уран-чечен чогаалдарны тургузары база херектиг болуп турар.

Маяковскийниҥ үлегер-чижээн эдерери мурнакчы совет шүлүкчүлерни социализм чуртунуҥ литературазынын чаҥгыс-аай дайынчы лагеринге катыштырып турар. Ол—бистиҥ поэзиявыстын айтыглыг оруу. Чүгле ол оруктап совет шүлүкчү улуг чогаадыкчы чедиишкиннерни, бодунуҥ чечен-мергениниҥ чечектелиишкинин чедип ап шыдаар.

Үр эвесте Москвага совет чогаалчылар Эвилелинге В. В. Маяковскийниҥ чогаадылга ажылын өөренириниҥ айтырыгларын чугаалажып көргениҥ чамдык шүгүмчүлекчилер болгаш литература шинчилекчилери шүлүкчүнүҥ шүлүк чогаадылгазынын талазы-биле салгалын чүгле «Маяковскийлеп», «чадаландыр» бижиир шүлүкчүлериниҥ (Н. Асеев, С. Кирсанов болгаш өскелер-даа) эдерип турары ол деп көргүзерин оралдажып турганы көзүлген. Олар оон-биле совет орус поэзияныҥ чоргааралы болуп турар чурттуҥ эҥ улуг шүлүкчүлерин,—А. Твардовскийни, М. Исаковскийни, К. Симоновту, А. Сурковту, С. Щипачевту болгаш өскелерни—Маяковскийниҥ поэзиязындан ала-чаягаар аҥыландырып, хоорукталдырып турганнар. Оларны Маяковскийниҥ артырып каан чаҥчылдарынаҥ даштында турар дижип турганнар. Шак ол шын эвес болгаш хоралыг буруу билиишкин чөвүлел хуралга шыҥгыы шүгүмчүлелге таварышкан.

Маяковскийниҥ поэзиязы бүгү совет поэзияны болгаш өске-даа чурттарныҥ революсчу поэзиязын узуп төттүнмес дамырактын агыышкыныбиле байыдып турар. Шүлүкчүнүҥ чогаадылгазы эҥ улуг даштыкы чогаалчыларга база күштүг саълдарны чедирген болгаш чедирип-даа турар. Ылаҥгыя оон тодаргай чижээ Назым Хикмет, Иоганнес Бехер, Эми Сяо болгаш өске-даа бистиҥ үениҥ шылгарангай шүлүкчүлериниҥ чогаадылгазындан көстүп турар.

Владимир Маяковскийниҥ чогаадылгазы совет кижилерни оларныҥ коммунизмни тургузары дээш улуг демиселинче хей-аът киирип турар. Оон чогаал ажылы чурттап турардаа, чүс-чүс чылдарда чурттаар-даа.

В. АКШИНСКИЙ.

РЕДАКЦИЯНЫҥ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажыҥ 7 ТЕЛЕФОННАРЫ: Харыысалгалыг редакторнуҥ 3—62, харыысалгалыг редакторнуҥ оралакчызынын, партийжи амыдырал, культура болгаш амыдырал киллдистериниҥ — 3—88; харыысалгалыг секретарьныҥ 4—98; пропаганда болгаш агитация, уран-чүүл, көдээ ажыл-агый, үлетпүр болгаш транспорт, чагаа киллдистериниҥ 3—68, иштики информация, бухгалтерияныҥ — 3 — 65

ТС02047 Облкүүскомнуҥ типографиязы.